

PAPER DETAILS

TITLE: Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin 23.01.2017 Tarih ve 2017/38 Esas, 2017/444 Karar Sayılı Kararı Çerçevesinde Sirketin Yetkili Temsilcisi Aracılığıyla Düzenlenen Bonolarda Asil Borçlu Sifatının Belirlenmesi Üzerine Düşünceler

AUTHORS: Safak NARBAY, Sengül AL KILIÇ

PAGES: 193-223

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1079622>

İstanbul Hukuk Mecmuası

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Başvuru: 06.02.2020
Revizyon Talebi: 26.02.2020
Son Revizyon Tarihi: 05.04.2020
Kabul: 08.04.2020

Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin 23.01.2017 Tarih ve 2017/38 Esas, 2017/444 Karar Sayılı Kararı Çerçevesinde Şirketin Yetkili Temsilcisi Aracılığıyla Düzenlenen Bonolarda Asıl Borçlu Sifatının Belirlenmesi Üzerine Düşünceler

Şafak Narbay^{*}, Şengül Al Kılıç^{**}

Öz

Bononun mutlak zorunlu unsurlarından birisi de, düzenleyenin imzasıdır. Bazen kanuni bir zorunluluktan, bazen de kişinin iradesinden ötürü bono temsilci aracılığıyla da düzenlenebilir. Dolaylı temsile ilişkin durum haricinde, bu şekilde düzenlenen bonolarda düzenleyen sıfatı, temsil olunana aittir. Ticaret şirketleri ise, iradelerini yetkili organları aracılığıyla ortaya koyabilirler. Ancak ticaret şirketlerinin yetkili organı eliyle düzenlenen bir bonoda, temsil ilişkisinden söz edilemez. Bu senet bizzat ticaret şirketi tarafından düzenlenmiş olarak kabul edilir. Çalışmamıza konu Yargıtay kararında, biri sağ alt köşeye biri de matbu kefil kısmına basılan şirket kaşelerinden yalnızca sağ alt kısımdaki şirket kaşesinin, kaşeyi taşımadan aynı yetkili temsilci tarafından iki kez imzalanması suretiyle düzenlenen bir bonoda, senette matbu olarak yer alan ödeyecek kısmının, şirketin yetkili temsilcisinin adı ve soyadı yazılarak doldurulduğundan bahisle, yetkili temsilcinin düzenleyen; şirketin ise, avalist olduğu sonucuna varılmıştır. Oysa, Kanunda aranılan (mutlak) zorunlu unsur, düzenleyenin imzası olduğundan; şirketin yetkili temsilcisi eliyle şirket unvanı altında imzalanan bir bonoda, düzenleyen olarak “şirket” kabul edilmelidir.

Anahtar Kelimeler

Bono, İmza, Ticaret şirketi, Yetkili temsilci, Aval

Legal Thoughts on Determining the Primary Debtor Concerning Promissory Notes Issued Through Authorized Representative of the Company within the Scope of the Decision Dated 23.01.2017 and Numbered 2017/38-2017/444 of the Court of Appeals for the 11th Circuit

Abstract

One of the absolute compulsory elements of the promissory note is the signature of the issuing person. Sometimes due to a legal obligation or sometimes the will of the person, the promissory note can be issued through an authorized representative. Except for the situation related to the term indirect representation, it is the represented person who is deemed to have the legal responsibilities on the promissory note as issuing the instrument if it is issued through a legal representative. Commercial companies use their will through their authorized bodies. However, the term representation cannot be mentioned when a promissory note is issued through the authorized bodies of the commercial companies. Instead, this instrument is deemed to be issued directly by the commercial company itself. The decision of the court of appeals, which constitutes the subject of our work, is related to two marks of the company stamp; one of which is located on the right bottom corner of the instrument, and the other one, which is located on the printed designated area for

* **Sorumlu Yazar:** Şafak Narbay (Prof. Dr.), Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye. E-posta: safaknarbay@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0002-3202-4395

** Şengül Al Kılıç (Dr. Öğr. Üyesi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye. E-posta: sal@erzincan.edu.tr ORCID: 0000-0002-1139-3255

Atf: Narbay S, Al-Kılıç S, “Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin 23.01.2017 Tarih ve 2017/38 Esas, 2017/444 Karar Sayılı Kararı Çerçevesinde Şirketin Yetkili Temsilcisi Aracılığıyla Düzenlenen Bonolarda Asıl Borçlu Sifatının Belirlenmesi Üzerine Düşünceler” (2020) 78(1) İstanbul Hukuk Mecmuası 193. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2020.78.1.0007>

the guarantor. The one which is located on the right bottom corner of the instrument, is signed twice, without exceeding the mark of the stamp. In the context of this very instrument, it is decided upon that the company is the legal person who signs a surety, and the authorized representative of the company is the person who issues the instrument, regarding the fact that the printed designated area, indicating the person who performs the payment, filled with the name and surname of the authorized representative. However, the company itself should be deemed as the person who issues the instrument, even if the promissory note is signed by an authorized representative under the commercial name of the commercial company, since the signature of the person who issues the instrument is an absolute mandatory element required by the law for issuing the promissory note.

Keywords

Promissory Note, Signature, Commercial company, Authorized representative, Aval

Extended Summary

Like the rest of the negotiable instruments, a promissory note must contain the signature of the person who issues the instrument. Pursuant to specific provisions of law, a wet signature is required on the instrument. For the liability of the person who issues the instrument to arise, this signature must be affixed to comprise the whole instrument which contains the rest of the compulsory elements. In that manner, a sole signature of the person who issues the instrument will be enough to issue a negotiable instrument if the rest of the compulsory elements exist.

The right to issue a negotiable instrument can be exercised by persons aside from the owner. Hence, the wet signature can be affixed by the right owner, as well as a representative having his authority from either assignment of the right owner or a legal necessity. Representation can be subject to several discriminations like voluntary-legal, direct-indirect, active-passive representation, but the sort of representation mainly regulated in Turkish Code of Obligations is direct representation. In case of direct representation, the representative issues the instrument, and the represented person will have the statue of the issuer. However, according to specific provisions of Turkish Code of Obligations, an unauthorized representative will legally be liable as the issuer had the issuer himself does not perform a latter ratification. In case the representative exceeds his legal authority, and this being not subject to a latter validation by the represented legal person, it is proper to acknowledge that the representative will be liable for the exceeded amount, and the represented legal person will be liable for the authorized amount.

To issue a promissory note to a commercial company, it must be signed under the trade name of the company by the authorized body due to fact that the will of the commercial company can only be used by virtue of their authorized bodies. Under this circumstance, an act of the body of the commercial company will be at stake rather than an act of representation. Therefore, the promissory note will be deemed to be issued directly by the commercial company. In case of representation of the commercial company, the general rule is to represent the commercial company

through double signature, but it can be decided otherwise. A single wet signature of the authorized representative of the commercial company is enough for issuing a negotiable instrument if the company is being represented with single signature. However, the single representative may often affix a double signature of his own due to practical habits. According to the permanent jurisprudence of the Turkish Court of Appeals, as long as the repetitive signature is also affixed onto the stamp, the commercial company will remain as the sole liable entity. However, if the repetitive signature is not affixed onto stamp, the court rules that the commercial company remains as the main liable entity and the natural person who owns the signature gives aval in favor of the commercial company.

For the promissory note in the concrete case, The Court of Appeals for the 11th Circuit diverts from this permanent jurisprudence. In the case held by the court, the single representative of the company affixed two stamp marks with the trade name of the entity onto to instrument. One of which was located on the right bottom corner of the instrument while the other was located on the designated printed part for the guarantor. The representative signed the stamp mark on the right bottom corner twice without exceeding the area of the mark, but he did not sign the other one. However, he filled the designated part for payer with his credentials. Bearing that in mind, the court decided that the representative is the primary obligator of the instrument, and the company is the legal person that gives aval in favor of the representative because of the repetitive signature on the stamp mark of the company. In several aspects, that decision of the court could be criticized. First of all, to issue a promissory note to a commercial company, signature of the representative under the trade name of the company is sufficient, which is already provided in concrete case. It should be deducted that -as it is also decided permanently by the Turkish Court of Appeals- the company itself must be solely liable for the instrument since the repetitive signature does not exceed the area of the stamp mark of the company. Marking the designated area for guarantor with the stamp of the company will have no legal consequence unless it is also signed by the representative. Filling the designated area for the payer with the credentials of the representative is not enough to become the issuer of the instrument unless it is clearly signed by the representative, since to become an issuer of the promissory note requires the signature of the issuer himself, pursuant to article 776/1-(g) of the Turkish Commercial Code. Thus, we conclude that unless there is a signature of the representative located apart from the area of the stamp mark under the trade name of the commercial company, deciding that the representative himself could be deemed as the primary obligator and the issuer just because of his existing credentials on the designated area for payer would be contrary to law.

**Yargıtay 11’inci Hukuk Dairesi’nin 23.01.2017 Tarih ve 2017/38 Esas,
2017/444 Karar Sayılı Kararı Çerçevesinde Şirketin Yetkili Temsilcisi
Aracılığıyla Düzenlenen Bonolarda Asıl Borçlu Sıfatının
Belirlenmesi Üzerine Düşünceler**

I. Giriş

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun (TTK) “Üçüncü Kitabı”, “Kıymetli Evrak”a (TTK m 645 ilâ 849) ayrılmış olup, Kıymetli Evrak Kitabı’nın “Dördüncü Kısmı”nda ise, sınırlı sayı (*numerus clausus*) ilkesine göre “Kambiyo Senetleri (TTK m 670 ilâ 823)” düzenlenmektedir. Kambiyo senetlerinden biri de, TTK m 776 ilâ m 779 arasında kendine yer bulan “bono (*emre yazılı senet*)”dur. Kambiyo senetlerinde ve özelinde bonoda aranılan sıkı şekil şartları, Kanun’da öngörülen usule uyulmaması ihtimalinde, bu senedin kambiyo senedi vasfını taşımasının önüne geçmektedir (TTK m 777/1).

Bir senedin bono vasfını kazanabilmesi için aranan koşullar, “A) Unsurlar” kenar başlıklı TTK m 776’da ve “B) Unsurların bulunmaması” kenar başlıklı TTK m 777’de açıkça hüküm altına alınmıştır. TTK m 776/1, (g)’ye göre, bir bonoda (mutlaka) bulunması gereken unsurlardan biri de, “düzenleyenin imzası”dır. Düzenleyenin, senedin asıl borçlusu haline gelebilmesi için senet metninde yer alması gereken bu imza, bazı hallerde doğrudan doğruya düzenleyenin kendi el mahsulü olarak atılırken; bazı hallerde düzenleyen sıfatını haiz kişi, yetkili temsilcisi aracılığıyla¹ atılan imza ile senedin asıl borçlusu halini almaktadır. Tüzel kişilerin bononun borçlusu haline gelebilmesi ve düzenleyen sıfatını haiz olması için ise, temsile yetkili organları aracılığıyla senet metninin imzalanması gerekmektedir. Hemen ve öncelikle vurgulanmalıdır ki, “düzenleyenin imzası” her üç kambiyo senedi açısından da senedin geçerliliği için mutlak zorunlu bir unsur olarak öngörülmüş olup; senedi düzenleyen kişinin, **senedin metnini kapsayacak şekilde senede atacağı tek bir imza**, diğer zorunlu unsurların da varlığıyla, düzenleyeni o senet dolayısıyla sorumluluk altına sokmaktadır.

Bununla birlikte uygulamada sıklıkla, ticaret şirketleri adına şirketi tek başına temsil etme konusunda yetkilendirilmiş olan temsilciler aracılığıyla düzenlenen bonolarda, yetkili temsilcinin bononun sağ alt köşesine temsil ettiği şirketin kaşesini bastıktan sonra, kaşe üzerine temsilci sıfatıyla imzasını attığı, ayrıca ve aynı zamanda bir de

¹ Hukuki işlemlerin yetkili temsilci aracılığıyla yapılmak istenmesi çeşitli gerekçelerden kaynaklanabilir. Bu hususta bkz Ferit H Saymen ve Halid K Elbir, *Türk Borçlar Hukuku I Umumi Hükümler Birinci Cilt* (Hak Kitabevi 1958) 285, 286; Turhan Esener, *Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Selahiyete Müstenit Temsil* (Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları 1961) 1, 2; M Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Genişletilmiş 22. Bası, Turhan 2018) (n 15) 307, 308; Şener Akyol, *Türk Medeni Hukukunda Temsil* (Vedat 2009) 3; M Murat İncoğlu, *Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil* (Oniki Levha 2009) 7, 8; Bülent Karasu, *Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Türk Hukukunda Doğrudan ve Dolaylı Temsil* (Oniki Levha 2008) 36. Ayrıca bkz Turhan Esener, “Yetkisiz Temsil” II’inci Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler Tartışmalar, 10-18 Mayıs 1961 (Ankara 1962) 115, 115.

şirket kaşesinin yanında açığa imza attığı görülmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, bir kambiyo senedinin geçerliliği için, düzenleyenin/yetkili temsilcisinin ya da düzenleyen tüzel kişi ise, adına hareket eden temsilcisinin “*imzası*”nın bulunması yeterli iken, bu şekilde ikinci kez imza atılması, atılan bu ikinci imzanın hukuken nitelendirilmesi sorununu da beraberinde getirmektedir. Uygulamada bu durum o kadar yaygın bir hal almıştır ki, matbu olarak basılı birçok farklı bono örneğinde² düzenleyenin imzası yerinde matbu olarak “*iki imza*” atılmasını gerektirecek şekilde imza yerleri ayrıldığı görülmektedir.

Yargıtay tarafından verilen kararlarda, aynı kişi tarafından atılan söz konusu ikinci imzanın, şirket kaşesinin üzerinde yer aldığı hallerde şirket tüzel kişiliği adına atıldığı, dolayısıyla da senedin tek ve yegâne borçlusunun şirket tüzel kişiliği olduğu sonucuna varılmaktayken³; ikinci imzanın şirket kaşesi dışında açığa atıldığı hallerde ise, yetkili temsilcinin şirket lehine aval verdiğinin kabulü gerektiğinden bahisle, şirketin “*düzenleyen*”; yetkili temsilcinin ise, “*avalist*” olduğu sonucuna ulaşılmaktadır⁴.

Çalışmamıza konu olan Yargıtay kararında varılan sonuç ise, genel uygulamadan çeşitli açılardan ayrılmaktadır. Aşağıda tam metnine yer verdiğimiz kararda⁵; şirket kaşesinin biri *açığa*; diğeri ise, senet metninde matbu olarak yer alan “*kefil*” kısmına olmak üzere iki kez basılması ve *yalnızca açığa basılan şirket kaşesi üzerine taşırılmadan aynı temsilci tarafından iki ayrı imza atılması suretiyle düzenlenmiş olan bir bonoda*, yetkili temsilcinin matbu olarak senet üzerinde yer alan “*ödeyecek kısmı*”nı kendi adı ve soyadını yazarak doldurmasından hareketle, **temsilcinin asıl borçlu; şirket tüzel kişiliğinin ise, avalist** sıfatına sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

² TTK hükümleri uyarınca bono ya da poliçe düzenlenebilmesi için “*bir kurum ya da kuruluş tarafından bastırılmış matbu bir metne*” ihtiyaç olmamakla birlikte, uygulamada özellikle “*matbu bono*” örnekleri koçanlar halinde bastırılmakta ve kırtasiyeler aracılığıyla satılmaktadır. Bono düzenlemek isteyen kişiler, bu örnekleri temin ederek, metinde boş bırakılan kısımları doldurmak suretiyle kullanma yolunu tercih etmektedir. Bunun yanında özellikle kredi kartı aramaksızın taksitle satım yapan işletmeler tarafından bilgisayar ortamında da matbu bono programları kullanılmakta, düzenleyenin imzası dışında bir bonoda yer alması gereken unsurlar, ihtiyari unsurlar ve hatta bonoya yazılmasının hiçbir hukuki değeri olmayan unsurlar bu metinlere dijital olarak yazılmakta, bono metni bilgisayar ortamında doldurulmakta sadece imza, ıslak imza olarak atılmaktadır.

³ YHGK, 12-480/598, 05.10.2011. Kararda özetle, *bononun ön yüzünde bulunan her iki imzanın da keşideci şirket kaşesi üzerine davacı/borçlu tarafından atıldığı, bu hususun davacı vekilince de kabul edildiği dikkate alındığında atılan ikinci imzanın aval şerhi olmadığının belirgin olduğu sonucuna varılmıştır* [Erdoğan Moroğlu ve Abuzer Kendigelen, *İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat*, (Güncelleştirilmiş 10. Bası, Oniki Levha 2014) 669]. Benzer yönde kararlar için bkz Y 12 HD, 21603/37037, 10.12.2012 [Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, Poliçe - Bono - Çek - Makbuz Senedi - Varrant*, (Seçkin 2014) m 776, 560, 561]; Y 12 HD, 26621/2012-12145, 12.04.2012 [Mahmut Coşkun, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncellenmiş 3. Bası, Seçkin 2016) 88]; Y 11 HD, 9761/1959 28.02.2011 [Coşkun (n 3) 91]; Y 12 HD, 9989/579, 21.01.2019 (<https://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=16883> – Erişim Tarihi 17.07.2019). Y 12 HD, 24481/15073, 04.12.2017; Y 19 HD, 15397/3597, 26.06.2018 (KİBB- Erişim Tarihi 13.10.2019).

⁴ Bkz YHGK, 812/756, 04.04.2018 (*Kararda özetle, şirketin yetkili temsilcisinin senetdeki düzenleme tarihinin altında bulunan şirket kaşesi üzerine yetkili sıfatıyla imza attığı ancak aynı kişinin bir de kendi isim soy isim ve TC kimlik numarasını yazmak suretiyle ikinci bir imza daha attığı, atılan ikinci imzanın aval veren sıfatıyla atıldığı kabulü gerektiği sonucuna varılmıştır*). Benzer doğrultuda kararlardan bazıları için ayrıca bkz Y 19 HD, 15397/3597, 26.06.2018 (KİBB - Erişim Tarihi 13.10.2019); Y 12 HD, 8949/17141, 06.05.2013 [Eriş (n 3) m 701 280, 281]; Y 12 HD, 29346/6184, 26.02.2013 [Coşkun (n 3) 88]; Y 19 HD, 4575/1622, 17.02.2010 [Mahmut Bilgen, *Uygulamada Kambiyo Senetleri (Poliçe, Bono, Çek) ve 5941 sayılı Yeni Çek Kanununun Değerlendirilmesi* (Adalet 2010) 433].

⁵ Bkz “II” No’lu başlık.

Söz konusu bu kararın hukuki bakımdan yerindeliği üzerine kaleme alınan çalışmamızda öncelikle, bononun (mutlak) zorunlu unsurlarından biri olan “düzenleyenin imzası” hakkında bilgi verilmiş; akabinde, şirketin yetkili temsilcisi tarafından düzenlenen bonolarda asıl borçlu sıfatının belirlenmesi ile ilgili genel açıklamalarda bulunularak, Yargıtay kararında yer alan bilgiler ile varılan sonuçlar karşılaştırılmak suretiyle, şirketin yetkili temsilcisi aracılığıyla düzenlenen böyle bir bonoda **asıl borçlu** ve varsa **avalist** sıfatının kime/kimlere ait olduğunun tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

II. Yargıtay 11’inci Hukuk Dairesi’nin 23.01.2017 Tarihli Ve 2017/38 Esas İle 2017/444 Karar Sayılı Kararı⁶

“...İhtiyati hacze itiraz eden borçlu, 290.000,- TL nedeniyle verilen ihtiyati haciz kararı yönünden şahsi sorumluluğu bulunmadığını, diğer borçlu Limited Şirket temsilcisi olarak senet imzaladığını ileri sürmüştür.

Alacaklı, senette iki adet imza bulunması nedeniyle şahsi sorumluluk bulunduğunu ileri sürmüştür.

Mahkemece her iki imzanın da şirket kaşesi üzerinde bulunduğu belirtilerek ihtiyati hacze itirazın kabulüne karar verilmiştir. Mahkeme kararını alacaklı vekili temyiz etmiştir.

Dava, ihtiyati haciz kararına itiraza ilişkindir. Alacaklı bonoya dayalı olarak ihtiyati haciz istemiş olup, borçlulardan gerçek kişinin itirazı üzerine mahkemece itirazın kabulüne karar verilmiştir. İhtiyati haciz istemine konu olan bonoda ödeyecek kişi (asıl borçlu) olarak ... ismi olup, bono üzerine iki adet aynı limited şirket kaşesinin basıldığı ve kaşelerden birinin üzerinde aynı kişiye ait iki adet imza bulunduğu görülmektedir. İtiraz eden, her iki imzanın da şirketi temsilen kendisi tarafından atıldığını bu nedenle bono nedeniyle şahsi sorumluluğunun bulunmadığını ileri sürmüştür. Bono üzerinde ...’nin asıl borçlu olarak ismi yazılı bulunduğu bonodan kaynaklanan borç nedeniyle sorumluluğu söz konusudur. Bono metninde yer alan Limited Şirket ise asıl borçluya aval veren durumunda olup bono üzerindeki her iki imza asıl borçlu ile aval veren yönünden atılmış bulunmaktadır. Bu durum karşısında, asıl borçlu durumunda bulunan ihtiyati hacize itiraz eden gerçek kişinin itirazının reddedilmesi gerekirken mahkemece imzaların kaşe üzerinde bulunması hususu yanlış değerlendirilerek ihtiyati hacze itirazın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle ihtiyati haciz isteyen (alacaklı) vekilinin temyiz itirazının kabulü ile hükmün BOZULMASINA, ödediği temyiz peşin harcın isteği halinde temyiz eden alacaklıya iadesine, 23.01.2017 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”

⁶ Karar metni için bkz <https://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet> - Erişim Tarihi 24.09.2018.

III. Bononun Unsurları

A. Genel Olarak

Bir senedin “bono” olarak değerlendirilebilmesi için gerekli olan unsurlar, TTK m 776’da sıralanmıştır. Ancak TTK m 777 hükmüne bakıldığında, m 776’da sayılan bütün unsurların “*olmazsa olmaz unsurlar (mutlak zorunlu unsur)*” şeklinde değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Nitekim TTK m 777’ye göre, bazı unsurların senet üzerinde bulunmaması doğrudan doğruya senedin bono niteliği kazanmasına engel olurken; bazı unsurların yokluğu halinde ise, alternatif olarak Kanun’da sunulan ihtimaller göz önünde bulundurulmakta ve buna rağmen eksiklikler giderilemezse, senet bono olarak değerlendirilmemektedir. Bazı hallerde ise, unsurun bulunmamasının senedin bono vasfı üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır⁷. Çalışmamızın odak noktasını, şirket adına yetkili temsilci eliyle düzenlenen bir bonoda asıl borçlu sıfatının tespiti oluşturduğundan, aşağıda yalnızca bir bonoda bulunması gerekli olan “*düzenleyenin imzası*” unsuru üzerinde durulacaktır.

B. Bonoda Düzenleyenin İmzası

Kambiyo senetlerinden bonoda düzenleyenin imzası, senedin “*bono/emre yazılı senet*” niteliğini kazanması için Kanun’da aranan olmazsa olmaz koşullardan birini oluşturmaktadır [TTK m 776/1, (g), m 777/1]. Nitekim düzenleyenin imzasını içermeyen bir senedin bono sayılmayacağı, TTK m 777/1’de açıkça hüküm altına alınmıştır. Hal böyle olunca, öncelikle “*imza nedir?*” sorusuna bir yanıt aranmasında fayda bulunmaktadır.

Doktrinde *imza*, kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde bunu atan şahsa işaret eden, bu kişinin söz konusu metnin içeriğine hâkim olduğunu, metni kabul ettiğini ve onayladığını gösteren, sahibini borç, alacak ya da bir taahhüt altına sokan, kişiye ait

⁷ Bu nedenle doktrinde haklı olarak, bono ya da emre yazılı senette bulunması gereken unsurların esas itibarıyla önce “*zorunlu unsurlar*” ve “*ihtiyari unsurlar*” olmak üzere ikiye ayrıldığı; zorunlu unsurların kendi içerisinde “*mutlak zorunlu unsurlar*” ve “*alternatif zorunlu unsurlar*”; ihtiyari unsurların ise, “*Kanun’da yer alan ihtiyari unsurlar*” ve “*Kanun’da yer almamakla birlikte bonoya yazılabilecek ihtiyari unsurlar*” şeklinde alt ayrımlara tâbi tutulduğu görülmektedir. Bu şekilde yapılan ayrımlar için bkz Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku Dersler, II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)* (Üçüncü Bası Ankara 1970) 229; Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Gazi Büro Kitabevi 1993) 302, 303; Fahman Tekil, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Bası, Fakülteler Matbaası 1994) 157 ff; Ali Bozer ve Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 8. Bası Bankacılık Enstitüsü 2018) 185 ff; Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları 6728 sayılı Kanunla Değişik Çek Kanununun Yorumu İle* (Gözden Geçirilmiş ve Yeniden Yazılmış 22. Bası, Vedat 2018) 301 ff; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları* (Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Bası, Adalet 2019) 250 ff; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncellenmiş 17. Bası Beta 2019) 123, 125; Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (8. Bası, Dora 2018) 70; Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku* (5. Bası Oniki Levha 2019) 91; Talih Uyar, “Bononun (Emre Muharrer Senedin) Geçerlilik Koşulları” (2001) *Prof Dr Mahmut Tevfik Birsal’e Armağan* 377, 377.

iz olarak tanımlanmaktadır⁸. Kural olarak imzanın el ile atılması gerekir (Bkz TBK m 15/1, c 1, ayrıca bkz TBK m 15/1, c 2 ve TBK m 16). İmzanın atılmasında ad ve soyadın birlikte kullanılması mümkün olmakla birlikte, imzanın mutlaka her ikisini içermesi şart değildir⁹. Sahibini belirlemeye yardımcı olması koşuluyla imzanın, başka unsurlardan oluşması veya müstear bir ad içermesi de mümkündür¹⁰.

Kanun koyucunun, imza bakımından kambiyo senetlerini sıkı şekil şartlarına tâbi tuttuğu ve mutlaka (*ıslak imza şeklinde*¹¹) el ile atılması şartını aradığı görülmektedir¹² [TTK m 778/1, (i)'nin atfı ile TTK m 756]. Nitekim “*imza yerine geçenler*” üst başlıklı TBK m 16/1’de, imza atamayanlar bakımından bir kolaylık getirilmiş ve *bu kişilerin imza yerine usulüne göre onaylanmış olması koşuluyla, parmak izi, el ile yapılmış bir işaret ya da mühür kullanabilecekleri*¹³ düzenlenmiş olmakla birlikte; aynı maddenin 2’nci fıkrasında, kambiyo senetlerine ilişkin hükümler saklı tutulmuş (TBK m 16/2) ve TTK’da da, kambiyo senetlerinin imza yerine geçen bu araçlarla düzenlenemeyeceği açıkça vurgulanmıştır (TTK m 756/2). Yine, her ne kadar TBK

⁸ İsmail Birincioğlu ve Erdem Özkara, “Adli Belge İncelemelerinde Bilinmeyenler, Örneklerle Yazı Ve İmza Analizi İle Islak İmza Kavramı” (2010) TBB Dergisi S 87 403, 411; Rıza Yılmaz, İsmail Birincioğlu, Celal Büttin, Uğur Günaydın ve Sedat Yılmaz, “Pul Nakli İle Yapılan İmza Sahteciliği: Olgu Sunumu” (2004) Adli Tıp Bülteni C 9 S 3 91, 92. Ayrıca bkz Kenan Tunçomağ, *Borçlar Hukuku C 1 Genel Hükümler* (Üzerinde Çalışılmış ve İşlenmiş 3. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1968) 145; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (23. Bası, Yetkin 2018) 289; Necip Kocayusufoğlu (Kocayusufoğlu, Hatemi, Serozan ve Arpacı), *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme*, (Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4. Basıdan 7. Tıpkı Bası, Filiz 2017) 280, N 6; İhsan Erdoğan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (3. Bası, Gazi 2017) 54; Eugen Bucher, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht* (Schulthess 1979) 141, 142; Ingeborg Schwenger, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (Güncelleştirilmiş 4. Bası, Stämpfli Verlag 2006) 221, N 31.09; Bernhard Berger, *Allgemeines Schuldrecht* (Stämpfli Verlag 2008) 245; Ingeborg Schwenger (Editör: Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt ve Wolfgang Wiegand), *Obligationenrecht I, Art 1-529 OR* (5. Bası, Helbing & Lichtenhahn 2011) Art 13 130 N 6; Andreas von Tuhr (Çeviren: Cevat Edege), *Borçlar Hukukunun Umumi Kısımı, C 1-2*, (Yargıtay Yayınları 1983) 236. Ayrıca bkz Argun Karamanlioğlu, “Kambiyo Senetlerinde Düzenleyenin İmzası ve Bulunmamasının Sonuçları” (Aralık 2013) Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi S 2 89, 93.

⁹ Tunçomağ (n 8) 145; Kocayusufoğlu (n 8) 281, N 7; Eren (n 8) 289; Kılıçoğlu (n 1) 184; Erdoğan (n 8) 54; Kendigelen, Çek (n 7) 136; Abuzer Kendigelen ve İsmail Kırcı, *Kıymetli Evrak Hukuku, Genel Esaslar Kambiyo Senetleri* (Oniki Levha 2019) 180, N 376; Coşkun (n 3) 86; Bucher (n 8) 142.

Her ne kadar 2525 sayılı Soyadı Kanunu m 2’de *imza atılırken adın önde; soyadın ise, sonda kullanılmasından* söz edilmişse de, kanaatimizce, hükmün salt lafzından hareketle, imza atılması esnasında ad ve soyadın mutlaka birlikte kullanılması gerektiği sonucu çıkarılmamalıdır. Bu hükmü, bir kimsenin imzasını ad ve soyadını yazma şeklinde atıyor olması durumunda, önce adını sonra soyadını yazması şeklinde bir usul işlemi olarak değerlendirmek gerekir.

¹⁰ Tunçomağ (n 8) 145; M Kemal Oğuzman ve M Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C I* (Gözden Geçirilmiş 15. Bası, Vedat 2017) 147; Kınacıoğlu (n 7) 135; Bucher (n 8) 142; Schwenger (n 8) 221 N 31.09; Schwenger (Honsell, Vogt, Wiegand) (n 8) Art 13 130 N 6. Bkz ve karşı Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Bası, Turhan 1997) (n 8) 464.

¹¹ Bu yönde bkz Y 12 HD, 18958/35566, 29.11.2012 [Eriş (n 3) m 756 482]. Islak imza şeklinde olmayıp da, şirketin yetkili temsilcisine ait ancak “*kaşe imza*” şeklindeki imzanın senede basılması ile düzenlenen bir kambiyo senedinin geçersizliği hususunda bkz Y 12 HD, 16629/23263, 20.06.2013 [Kemal Karanfil, *Kambiyo Senetlerinde Sıkça Yapılan Hatalar* (Adalet 2014) 167, 169. Ayrıca bu hususta açıklamalar için bkz Karamanlioğlu (n 8) 89, 97]. El ile atılma şartı yalnızca imza bakımından arandığından, bononun diğer kısımlarının matbu olarak yazılı olması/düzenleyenin kendi eli ile doldurulmamış olması senedin geçerliliğini etkilemeyecektir [Bkz Ergun Tuna, *Ticaret Hukuku C III, Kıymetli Evrak* (M.Ü. Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları 1995) (n 12) 102].

Senedin tedavüle çıkarılmasından sonra silinmemesi ya da tahrir edilmesinin önüne geçilmesi amacıyla imzanın tükenmez kalemle atılmasında fayda bulunmakla birlikte, sonrasında ortaya çıkabilecek riskleri üstlenmiş bir şekilde imzanın kurşun kalemle atılmasının da mümkün olduğu ifade edilmektedir. Bu yönde ayrıca bkz Bozer, Göle (n 7) 89; Karanfil (n 11) 23.

¹² Bundan dolayıdır ki, el ile imza atma yeteneğine sahip olmayanların bono düzenlemeleri de mümkün olmamakla birlikte, bu kişilerin temsilci aracılığıyla bono düzenlemelerinin önünde bir engel yoktur [Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İlaveli 2. Bası, Eğitim 1975) 352, 353; Mertol Can, *Kıymetli Evrak Hukuku, (Ders Kitabı)*, 6762 sayılı ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile 6273 sayılı Çek Kanunu Hükümleri Dairesinde (İmaj 2012) 59; Bozer, Göle (n 7) 266; Uyar (n 7) 377, 387; Tuna (n 11) 102].

¹³ El yazısı ile imzanın istisnaları hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz Eren (n 8) 293 ff.

m 15/1 gereğince *güvenli elektronik imza da el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğuracak olsa da*, kambiyo senetlerinin güvenli elektronik imza ile düzenlenmesi (ve bu senetler üzerinde sonradan gerçekleştirilecek kabul, aval veya ciro gibi işlemlerin elektronik imza ile yapılması) de kanun koyucu tarafından kabul görmemiştir (TTK m 1526/1).

TTK m 776'da düzenleyenin "imzası"ndan söz edildiği için, imza yerine onun kısaltılmış hali olarak kabul edilen "paraf atma" suretiyle düzenlenen senetlerin, bono niteliğini kazanmayacağı kabul edilmelidir¹⁴.

Üzerinde durulması gereken bir diğer mesele de, düzenleyene ait imzanın senet üzerindeki yeridir. Düzenleyenin imzasını, bono metnini kapsayacak bir biçimde senedin altına atması gerekir¹⁵. Uygulamada bono olarak düzenlenmek istenen bir senette, düzenleyenin, senet metninin tamamını kapsayacak şekilde, genellikle senedin sağ alt kısmına imza atma suretiyle asıl borçlu olma yolunu tercih ettiği görülmektedir.

Her ne kadar, TTK m 776/1, (g)'nin lafzında tekil bir ifade kullanılmışsa da, bundan bonoyu düzenleyenin mutlaka tek bir kişi olacağı sonucuna ulaşılmamalıdır¹⁶. Ayrıca matbu bononun metninde yer alan "ödeyeceğim" ibaresinin de, senedin mutlaka bir kişi tarafından düzenleyen sıfatı ile imzalanacağı anlamına gelmediği; matbu olarak bulunan bu ifadeye rağmen düzenleyen sıfatı ile senet üzerinde birden fazla imzaya yer verilebileceği de unutulmamalıdır¹⁷. Ancak, hukuken geçerli bir bonodan söz edilebilmesi için tek bir imzanın varlığı gerekli ve yeterli olduğundan, birden fazla kişinin senedin düzenleyeni olarak bu şekilde bonoyu imzaladığı hallerde, düzenleyen sıfatının açıkça belirtilmesi gerekir¹⁸. Böyle bir ihtimalde doğal olarak bu

¹⁴ Erdoğan Moroğlu, "Bonoda İmza" (İstanbul 2010) Makaleler 29, 31; Bozer, Göle (n 7) 206 (Yazar ayrıca, düzenleyenin senette imzası olması koşuluyla, sonradan metinde meydana gelen değişikliklerin düzenleyen tarafından paraflanması ve bu parafın düzenleyen elinden çıktığının tereddütsüz olarak anlaşılması halinde, sonraki parafların da imza yerine geçeceği düşüncesindedir). Parafın imza olarak kabul edilemeyeceği; yalnızca daha öncesinde imzalanmış olan hususlarda yapılan değişiklikler veya ilavelerin teyit edilmesinde paraf kullanılmasının yeterli olacağı yönünde ayrıca bkz Bucher (n 8) 142; Schwenger (Honsel, Vogt, Wiegand) (n 8) Art 13 130 N 6. Karş Öztan Kıymetli Evrak (n 10) 465 (Yazar, paraf şeklinde atılan bir imzanın, gerçek manada bir imza olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğini hâkimin, tarafların bu konudaki iddialarından bağımsız bir biçimde, her somut olayın özelliğine göre değerlendirmesi gerektiği düşüncesindedir); Kocayusufpaşaoğlu (n 8) 281, N 7.

¹⁵ Halil Arslanlı, *Ticari Senetler Dersleri* (3. Bası Üniversite Kitabevi 1954) 64; Eren (n 8) 297; Bucher (n 8) 142; Tunçomağ (n 8) 148; Kınacıoğlu (n 7) 135, 302; Kocayusufpaşaoğlu (n 8) 281, N 7; Oğuzman, Öz (n 10) 149; Oğuz İmregün, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Filiz 2003) 50; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncelleştirilmiş 21. Bası, Turhan 2017) 210; Pulaşlı (n 7) 140; Kendigelen, Çek (n 7) 126; Kendigelen, Kırca (n 9) 178, N 372. Ayrıca bkz Uyar (n 7) 377, 386; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 988, dn 30 ve 31, 463; Poroy, Tekinalp (n 7) 166; Tuna (n 11) 101, 262; Coşkun (n 3) 86; Schwenger (n 8) 222 N 31.12; Berger (n 8) 245; Schwenger (Honsell, Vogt, Wiegand) (n 8) Art 13 130 N 7; von Tuhr (Çeviren: Edege) (n 8) 236; Karamanhoğlu (n 8) 89, 100. Bu yönde bir karar için bkz Y 12 HD, 13618/17551, 16.10.2008 [Eriş (n 3) m 678 178].

¹⁶ Arslanlı (n 15) 64; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 985; İmregün (n 15) 115; Bilgili, Demirkapı (n 7) 75. Ayrıca bkz Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya ve N Füsün Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış 11. Bası, Vedat 2019) 147; Moroğlu, *İmza* (n 14) 29, 31; Poroy, Tekinalp (n 7) 166.

¹⁷ Kınacıoğlu (n 7) 302; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 989, ayrıca bkz 465.

¹⁸ Ayrıca bkz Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan (n 16) 147 (Yazar, düzenleyenin birden fazla olup olmadığı yönünde bir ayırım yapmaksızın her durumda düzenleyenin senedi imzalarken bu sıfatını belirtmesi gerektiği görüşündedir); Kendigelen, Kırca (n 9) 179, N 373.

kişiler, senette yer alan meblağın ödenmesinden “*asıl borçlu*” sıfatıyla kanun gereği müteselsilen sorumlu olacaklardır. Birden fazla kişinin senedin düzenleyeni olma niyetinde olduğu, fakat “*düzenleyen*” sıfatı belirtilmeksizin senedin imzalandığı hallerde ise, TTK m 778/3’ün atfı nedeniyle m 710/3 çerçevesinde, imza atanlardan biri düzenleyen olarak kabul edilip, diğerleri ise, avalist olarak nitelendirilebilecektir¹⁹.

Düzenleyen sıfatı ile birden fazla kişinin senette yer almaya niyetlendiği, ancak bunlardan birinin senedi imzaladığı; diğerinin ya da diğerlerinin ise, parmak, mühür ya da kaşesini basma yolunu tercih ettiği hallerde ise, senet yine geçerli olmakla birlikte; yalnızca senet metni üzerinde ıslak imzası bulunan kişinin düzenleyen olarak kabulünden söz edilecektir²⁰. Zira senet üzerinde tek kişi tarafından atılmış olsa dahi, TTK m 776/1, (g) anlamında düzenleyene ait bir imza yer aldığından, senedin bono olarak nitelendirilebilmesi için söz konusu bu tek imza yeterli olacaktır.

Düzenleyenin imzasının sahte olması, senette düzenleyen olarak hayali bir kişinin imzasına yer verilmesi ya da bono ile borçlanmaya ehil olmayan bir kişinin bonoyu düzenleyen sıfatı ile imzalaması halinde, bu durum senet metninde imzası bulunan diğer kişilerin imzalarına hâlel getirmeyecek²¹ ve “*imzaların bağımsızlığı (istiklali) ilkesi*” gereğince, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmeyecektir [Bkz TTK m 778/2, (d) hükmünün atfı ile TTK m 677]. Bununla birlikte senedin daha ilk bakışta, gerçekte var olmayan bir kişinin gösterilmesi suretiyle imzalandığı hallerde ise, düzenleyenin imzasının eksikliğinden bahisle, senedin geçersiz olduğu sonucuna varılacaktır²².

IV. Ticaret Şirketleri Adına Yetkili Temsilci Tarafından Düzenlenen Bonolarda Asıl Borçlu Sıfatının Tespiti

Ticaret şirketleri adına düzenlenen bonolarda, şirket ile şirket adına bonoyu düzenleyen arasında TBK anlamında bir temsil ilişkisinin bulunup bulunmadığının tespiti özel bir önem arz etmektedir. Zira uygulamada sıkça “*şirketin yetkili temsilcisi tarafından düzenlenen kambiyo senedi*” kavramına yer verilmekle birlikte, bu kavramda bahsi geçen “*yetkili temsilci*” ibaresi ile ne anlaşılması gerektiği hususu zaman zaman kavram karışıklıklarına yol açabilmektedir. Bu bağlamda konu ele

¹⁹ Senedin ön yüzünde birden fazla imzanın yer aldığı ve tereddüte düşülen hallerde, bu imzaların müşterek düzenleyenler olarak kabul edilmesi gerektiği hususunda bkz Öztan (n 15) 82. Ayrıca bkz Arslanlı (n 15) 64. Bonoda senedin ön yüzüne atılan birden fazla imzada, imza sahiplerinin duruma göre asıl borçlu veya aval veren konumunda olacakları hususunda verilmiş bazı kararlar için bkz Y 12 HD, 18479/36752, 06.12.2012 [Eriş (n 3) m 776 561, 562]; Y 12 HD, 18233/30, 11.01.2010 [Bilgen (n 4) 441].

²⁰ Moroğlu *İmza* (n 14) 29, 31- 32; Karayalçın (n 7) 52; İmregün (n 15) 52, 115; Tekil (n 7) 160; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 466; Kendigelen *Çek* (n 7) 137; Bozer, Göle (n 7) 205; Uyar (n 7) 377, 385; A. Lerzan Yılmaz, *Kambiyo Senetlerinde (Çek-Bono-Poliçe’de) Def’iler*, (2. Bası, Aristo 2017) 410; Abdullah Çetin Oğuzoğlu ve Özkan Oğuzoğlu, *Açıklamalı – İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları* (8. Bası, Beta 2003) 10. Ayrıca bkz Kınacıoğlu (n 7) 136. Bu yönde verilmiş yargı kararları için ayrıca bkz A Tahir Ögütçü ve Mehmet Altın, *Ticari Senetler (Poliçe, Bono ve Çek) ve Özel Takip Yolları* (Ulucan Matbaası 1980) 28, 31.

²¹ Moroğlu *İmza* (n 14) 29, 30; Öztan (n 15) 82; Poroy, Tekinalp (n 7) 166; Bilgili, Demirkapı (n 7) 75.

²² Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan (n 16) 161.

alınırken, “*şirketin yetkili organı eli ile düzenlenen*” kambyo senetleri ve “*şirket adına ve hesabına yetkili temsilci eli ile düzenlenen*” kambyo senetleri şeklinde ikili bir ayırımdan hareketle konunun ele alınmasının daha isabetli olacağı kanaatindeyiz. Aşağıdaki alt başlıklar bu minvalde oluşturulmuştur.

A. Ticaret Şirketinin Yetkili Organı Eli ile Düzenlenen Bonolarda Temsil İlişkisinden Söz Edilip Edilemeyeceği ve Asıl Borçlu Sifatının Kime Ait Olacağı Meselesi

Çalışmamız kapsamında tespit edilmesi gereken hususlardan biri, TTK'da sıkça tekrarlanan “*şirketi temsile yetkili olanlar*” ifadesi karşısında (Örneklerden bazıları için bkz TTK m 233, m 354/1, (g), m 371, m 373), ticaret şirketlerinin yetkili organlarının, borçlar hukuku anlamında bir temsilci olarak kabul edilip edilmeyeceğidir.

Her ne kadar TTK'nın çeşitli hükümlerinde kullanılan “*şirketi temsile yetkili olanlar*” ifadesi nedeniyle, *şirket* ile *şirketi temsile yetkili olan organ* arasında TBK anlamında bir temsil ilişkisinin varlığı izlenimi ortaya çıkıyor gibi görülse de, esasında organ sıfatıyla şirketi temsile yetkili bu kişiler, TBK m 40 vd'da düzenlenen bir temsil ilişkisi çerçevesinde hareket etmemekte²³; aksine, yapılan işlem doğrudan tüzel kişi eliyle yapılmış bir işlem gibi değerlendirilmektedir²⁴. Zira ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanan ticaret şirketlerinin iradesi, TMK m 50/1'de de açıkça belirtildiği üzere, ancak bu konuda kanunen yetkilendirilmiş organları eliyle açıklanabilirse de, açıklanan bu irade, temsilcinin değil; doğrudan doğruya tüzel kişinin kendi iradesi olarak kabul edilmektedir (TMK m 50/1). Bu nedenle, nasıl ki bir gerçek kişi herhangi bir temsilci kullanmaksızın, doğrudan kendi attığı imza ile kendi adına ve hesabına bir bono düzenleyebiliyorsa, tüzel kişi adına yetkili organın imzası ile düzenlenen bir bonoda da hüküm ve sonuçlar bakımından aynı durumla karşılaşılacaktır.

²³ Ayfer Kutlu Sungurbey, *Yetkisiz Temsil* (Yasa Yayınları 1988) 35, 36; Saymen, Elbir, (n 1) 293; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 402 dn 13, 403; Eren (n 8) 449; Selahattin Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu ve Atilla Altop, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Bası, Filiz 1988) 223; Bucher (n 8) 572, 573; Berger (n 8) 273; Karayalçın (n 7) 48, 49; Kılıçoğlu (n 1) 308; Öztan (n 15) 74; Pulaşlı (n 7) 124; Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, *Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku* (Filiz 2019) 257 N 1159. Ayrıca bkz Ünal Tekinalp, “Kambyo Senetlerinde Temsil Sorunları” (İstanbul 1976) *Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu 14-16 Haziran 1976* 35, 39; Oğuzman, Öz (n 10) 212, dn 606. Aksi yönde bkz Kocayusufpaşaoğlu (n 8) 630, 631.

Tüzel kişilerin organlarının temsil yetkisinin kanuni temsil yetkisi olarak nitelendirilmesi gerektiği yönünde bkz ve karşı Tunçomağ (n 8) 231. Bu konudaki tartışmalar için ayrıca bkz Kocayusufpaşaoğlu (n 8) 630, 632, N 13; von Tuhr (Çeviren: Edege) (n 8) 341.

²⁴ Bu nedenledir ki, temsile ve yönetime yetkili olanların, görevlerini yaptıkları esnada işledikleri haksız fiillerden de doğrudan şirket sorumludur (TTK m 371/5). Oysa borçlar hukuku çerçevesinde gerçekleştirilen bir temsil ilişkisinde tüzel kişinin sorumluluğu, TBK m 66 veya m 116 çerçevesinde çözümlenmesi gereken bir meseledir [Bkz Kutlu Sungurbey (n 23) 35. Ayrıca bkz von Tuhr (Çeviren: Edege) (n 8) 341].

Oysa temsil, doktrinde bir kişinin bir başka kişi adına, etki ve sonuçları kural olarak o kişinin üzerinde doğacak şekilde hukuki işlemlerde²⁵ bulunabilmesi konusunda sahip olduğu yetki şeklinde tanımlanmakla birlikte²⁶, *şirket ile temsile yetkili organı arasındaki ilişkiden farklı olarak*, temsilcinin hukuki işlemi gerçekleştirirken ortaya koyduğu irade, temsil olunana değil kendisine ait iradedir²⁷. Bununla birlikte *dolaylı temsile ilişkin istisnai durum haricinde*²⁸, yetkili temsilci tarafından, usulüne uygun olarak yapılan bir işlem de, temsil olunanın hukuk alanında etki ve sonuç doğuracaktır.

Yargıtay 11’inci Hukuk Dairesi’nin kararına konu olan ve çalışmamızda ele alınan olayda, limited şirketin tek başına imzaya yetkili temsilcisi eliyle düzenlenen bir bono söz konusudur²⁹. TTK m 623/1’e göre, *limited şirketlerin temsili*, şirket sözleşmesi ile belirlenen ve müdür sıfatını taşıyan bir veya birden fazla ortak ya da üçüncü bir kişi eliyle gerçekleştirilebilecektir. Ancak şirkette müdür olarak yalnızca tek bir temsilcinin varlığı halinde, bunun aynı zamanda ortak sıfatını haiz olması gerekmektedir (TTK m 623/, 1 c son). Görüldüğü üzere, limited şirketlerde organ sıfatıyla şirketi temsile yetkili olanlar, müdür ya da müdürlerdir [Ayrıca bkz TTK m 576/1 (d)]. Limited şirketlerde organ sıfatıyla şirketi temsile yetkili olanlar, şirketin amacına ve işletme konusuna giren her tür işleri ve hukuki işlemleri şirket adına yapabileceğinden (bkz TTK m 629/1’in atfı ile m 371/1), bu bağlamda şirket adına kambiyo senedi düzenleme yetkisi de, şirketi temsile yetkili olan müdür ya da müdürlerdedir. Bu noktada müdür

²⁵ Temsil yalnızca hukuki işlemlerde değil; hukuki işlem benzeri fiillerde de (*ihbarın temsilci aracılığıyla gönderilmesinde olduğu gibi*) söz konusu olabilir [Bucher (n 8) 546; Eren (n 8) 445; Akyol (n 1) 35; İnceoğlu (n 1) 9, 10]. Bununla birlikte, aile ve miras hukukunda bazı durumlarda (evlenme, evlat edinme, vasiyet düzenlenmesi gibi) temsile cevaz verilmediği gibi, haksız fiil de temsilci aracılığıyla gerçekleştirilemez [Bucher (n 8) 547; Oğuzman, Öz (n 10) 214; Eren (n 8) 445, 446; Akyol (n 1) 34, 36 ve 202, 203; Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. Bası, Beta 2014) 149; İnceoğlu (n 1) 10, 11; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop (23) 223, 224; von Tuhr (Çeviren: Edege) (n 8) 319].

²⁶ Eren (n 8) 444; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop (n 23) 220; Akyol (n 1) 3, 4; Reisoğlu (n 25) 148; İnceoğlu (n 32) 7, 8; Haluk N Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Gözden Geçirilmiş 12. Bası, Beta 2012) 94; Pulaşlı (n 7) 123.

²⁷ Oğuzman, Öz (n 10) 239; İnceoğlu (n 1) 14; Şükrü Yıldız, “Doğrudan Doğruya İradı Temsilde Özel Temsil Yetkisi Gerektiren Haller” (Yetkin 2008) *Makalelerim* 41, 42.

²⁸ Doktrinde temsil ilişkisinin çeşitli açılardan tasnife tâbi tutulduğu görülmektedir. “*Doğrudan-dolaylı temsil*”, “*aktif-pasif temsil*”, “*yetkili-yetkisiz temsil*”, “*kanuni-iradi temsil*”, öğretide temsile dair yapılan ayrımlar arasında en yaygın olarak kullanılan türleri oluşturmaktadır [Ayrıntılı bilgi için bkz Saymen, Elbir, (n 1) 287 ff; Tunçomağ (n 8) 230 ff; Eren (n 8) 447 ff; Kılıçoğlu (n 1) 310 ff; Akyol (n 1) 43 ff; Reisoğlu (n 25) 149; İnceoğlu (n 1) 40 ff; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop (n 23) 222, 223; Kocayusufpaşaoğlu (n 8) 629 ff; Esener *Temsil* (n 1) 11 ff].

Dolaylı temsilde, temsilci kendi adına ve fakat temsil olunan hesabına hareket ettiğinden, yapılan hukuki işlem öncelikle temsilcinin hukuk alanında etki ve sonuçlarını doğurur; sonrasında bu işlemin sonuçları bakımından her bir alacak ve borcun, o işleme ait devir usulüne (alacağın temliki, borcun nakli gibi) uyulmak suretiyle devredilmesi gerekir [Akyol (n 1) 46; Saymen, Elbir, (n 1) 287; Eren (n 8) 449; Tunçomağ (n 8) 232, 233; Bucher (n 8) 544; Esener (n 1) 115, 115; Reisoğlu (n 25) 149; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop (n 23) 221; Kocayusufpaşaoğlu (n 8) 632, 633; İnceoğlu (n 1) 43; Nomer (n 26) 96; Poroy, Tekinalp (n 7) 166; Hermann Becker, *Berner Kommentar, Nr. VI/1, Allgemeine Bestimmungen, Art 1-183 OR, Schweizerischer Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht*, (2. Bası, Stämpfli Verlag AG 1945) Art 32 174. Bu hususta ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz Cevdet Yavuz, *Türk, İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil* (Fakülteler Matbaası 1983) 23 ff; Karasu (n 1) 427 ff].

Bu nedenle dolaylı temsil yoluyla düzenlenen bir bonoda senedin asıl borçlusu ve düzenleyeni, dolaylı temsilci olacaktır. Temsilci sonradan, bu hukuki işlemin sonuçlarını, ayrı bir işlemle temsil olunana nakledecektir. Fakat bu nakil işlemi, dolaylı temsilcinin imzaladığı bonoda düzenleyen ve senedin asıl borçlusu sıfatını taşıdığı gerçeğini değiştirmeyecektir [Arslanlı (n 15) 65; Poroy, Tekinalp (n 7) 166, 167. Ayrıca bkz Bozer, Göle (n 7) 93 ve 209; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 413].

²⁹ Bu nedenle açıklamalarımız yalnızca *limited şirketin yetkili organları aracılığı ile temsili* ile sınırlı olacaktır. Ancak limited şirketin temsiline ilişkin TTK m 629/1’de, anonim şirketlerin temsiline dair hükümlere de atf yapıldığından, yeri geldiğinde anonim şirket hükümleri de nazara alınacaktır.

ya da müdürlere kambiyo senedi düzenleyebilmeleri için özel bir yetki verilmesine gerek olmayıp; organ sıfatının bir sonucu olarak, bu yetki kendilerine zaten Kanun gereği verilmiş bulunmaktadır.

Şirket adına bir kambiyo senedi düzenlenebilmesi ve bunun şirketi bağlayabilmesi için, senedin mutlaka, düzenlenme tarihinde³⁰ yetkili olan organ eliyle imzalanmış olması gerekir. Şirketin organı sıfatıyla şirketi temsile yetkili olanlar tarafından düzenlenen kambiyo senetleri, *şirketin ticaret unvanı kullanılarak* (TTK m 39/1) imzalanacaktır. Diğer tüm zorunlu unsurların senette yer aldığı bir ihtimalde, tüzel kişi adına temsile yetkili organ sıfatıyla şirketin ticaret unvanı altında senedi kendi imzası ile imzalayan kişinin, kendi ad ve soyadına senette açıkça yer vermemiş olması, kambiyo senedinin geçersizliğine yol açmayacaktır³¹. Yine, şirket adına temsile yetkili organ tarafından kambiyo senedi düzenlendiği hallerde - *şirket ile senedi imzalayan bu kişi arasında bir temsil ilişkisi değil, aksine bir organ ilişkisi söz konusu olduğundan* - şirketin (organ sıfatıyla) yetkili temsilcisi olarak hareket edildiğinin karşı tarafa bildirilmemiş olması³² senedin geçerliliğine etki etmeyecektir³³. Zira organ sıfatıyla şirketin ticaret unvanını kullanarak senedi imzalayan kişinin, *şirketin yetkili temsilcisi olduğuna dair ayrıca bir açıklama yapmamış olması ihtimalinde dahi*, karşı taraf nezdinde bu senedin şirket tüzel kişiliği adına imzalandığına dair bir izlenim oluşmaktadır³⁴. Kaldı ki bu şekilde düzenlenen bir bonoda, senedin imzalanması ile ortaya konulan irade, temsilcinin değil, bizzat ticaret şirketinin

³⁰ Tüzel kişi adına imza atan kişinin yetkili olup olmadığı konusunda, *kambiyo senedinin düzenlendiği tarih* esas alınmaktadır [Öztaş (n 15) 75]. Şirket adına bono düzenleyen temsilcinin, yetkili olup olmadığının tespitinde *düzenleme tarihinde yetkinin var olup olmadığına* bakılacağı hususunda verilmiş bir karar için bkz Y 12 HD, 8792/26601, 17.09.2012 [Eriş (n 3) m 776 580, 581]. Bununla birlikte, uygulamada, *ileri tarihli çekler aracılığıyla*, aslında çekin fiilen düzenlendiği tarihte şirketin yetkili organı olarak hareket edildiği halde, çek üzerindeki düzenleme tarihi henüz gelmeden, bilinçli olarak azil ya da istifa gibi sebeplerle temsil yetkisinin ortadan kaldırılması suretiyle, ileri tarihli çeki elinde bulunduran hamilin mağdur edildiği de görülmektedir. Hamilin, böyle bir durumda, aldığı çekin ileri tarihli olduğunu belgelendiremediği hallerde ise, kendisince yapılan itirazlar icra mahkemelerinde dikkate alınmamaktadır. Bu hususta verilmiş kararlar için bkz Y 12 HD, 2981/11272, 25.05.2009; Y 12 HD, 23153/4459, 01.03.2010 [Karanfil (n 11) 164]. Ayrıca bkz Kendigelen, Kırca (n 9) 134, N 286 (Yazarlar, temsil yetkisinin imzanın atıldığı anda değil; senedin tedavüle çıkarıldığı anda bulunması gerektiği görüşündedir).

³¹ Bununla birlikte kambiyo senetlerinden çek ile ilgili olarak, Çek Kanunu m 2/8'de, tüzel kişi adına düzenlenen çeklerde, düzenleyen kişinin adı ve soyadının çek üzerinde açıkça yazılacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak TTK'da çek bakımından öngörülen zorunlu şekil şartlarının kapsamı ve Çek Kanunu m 2/9'da yer alan açıklama çerçevesinde, tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adının soyadının senet metnine yazılmamasının da, diğer zorunlu unsurların varlığı halinde, senedin geçersizliğine sebebiyet vermeyeceği rahatlıkla ifade edilebilir.

³² Oysa TBK anlamında bir temsil ilişkisinde, yetkili temsilci, hukuki işlemi yaparken bu sıfatını karşı tarafa bildirmelidir (TBK m 40/1, 2). Örneğin bir bononun, borçlar hukuku anlamında bir temsil ilişkisi içinde temsilci aracılığıyla düzenlendiği hallerde, temsil olunanın düzenleyen olarak kabulü için, temsilcinin, *temsil ilişkisinin varlığına işaret ederek bu sıfatını belirtir bir ibare ile senedin altını imzalaması şarttır* (TBK m 40/2). Bu yönde bkz Arslanlı (n 15) 64; Akyol (n 1) 155; Poroy, Tekinalp (n 7) 166; Eriş (n 3) m 678 174; Kendigelen, Kırca (n 9) 134, N 287; Schwenzer (n 8) 221 N 31.11; Schwenzer (Honsell, Vogt, Wiegand) (n 8) Art 13 130 N 6; von Tuhr (Çeviren: Edege) (n 8) 315; Theo Guhl, *Das Schweizerische Obligationenrecht* (8. Bası, Schulthess 1995) 821.

Yetkili temsilci, hukuki işlemi yaparken, bu sıfatını karşı tarafa bildirmezse, işlem geçerli olmakla birlikte, böyle bir ihtimalde *kural olarak* hukuki işlemin sonuçları yetkili temsilcinin kendisine ait olmaktadır (TBK m 40/2, c 1). Bu hususta ayrıca bkz Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop (n 23) 228, 229 ve 246; Bucher (n 8) 142 ve 564 ff; Kocayusufpaşaoğlu (n 8) 675; Eren (n 8) 452; Akyol (n 1) 183 ff; İnceoğlu (n 1) 51; Karasu (n 1) 75.

³³ Tekinalp (n 23) 35, 39. Bu yönde verilmiş bir karar için ayrıca bkz Y 11 HD, 3050/2832, 27.09.1966 [Öğütçü, Altın (n 20) 19].

³⁴ Ayrıca bkz İnceoğlu (n 1) 65, 66; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop (n 23) 247, 248.

kendi iradesi olduğundan³⁵ (TMK m 50/1-2), temsile dair TBK m 40/2, c 1'deki düzenlemenin, ticaret şirketlerinin yetkili organları eli ile düzenlenen kambiyo senetleri bakımından uygulama alanı bulması söz konusu değildir.

Görüldüğü üzere, bir kambiyo senedinde senet metnini kapsayacak şekilde senedin altına atılan bir imza her zaman bizzat imza sahibini senedin asıl borçlusu haline getirmez ve bu imza her durum ve şartta senedin asıl borçlusuna işaret etmez³⁶. Şirketi temsile yetkili organ eliyle, şirketin ticaret unvanı da kullanılarak düzenlenen bir bonoda, düzenleyen ve asıl borçlu sıfatı, şirket tüzel kişiliğine aittir.

Şirket adına bono düzenleyen kişinin, şirketin organı olarak imza atmaya yetkili olmaması ihtimali ise, üzerinde ayrıca durulması gereken bir husustur. Bu durum uygulamada daha ziyade, ticaret şirketinin yetkili organı sıfatıyla temsilde, “*çift imza kuralının*” (Bkz TTK m 629/1'in atfı ile m 370/1) geçerli olduğu hallerde karşımıza çıkmaktadır. Şirketi çift imza ile temsile yetkili kılınan kişilerin, tek başına şirket adına kambiyo senedi düzenlemesi halinde, düzenlenen bu senet, şirket tüzel kişiliğini bağlamayacaktır³⁷. Ancak bu gibi bir durumda, yetkisiz temsile ilişkin TBK'daki genel düzenlemeden farklı olarak³⁸, kambiyo senedi geçersiz olmayacak³⁹; “*yetkisiz imza*” başlığını taşıyan TTK m 678 hükmü gereğince⁴⁰, yetkisi olmadığı halde şirketin organı sıfatıyla şirket adına düzenlenen bu kambiyo senedinde, düzenleyen ve asıl borçlu sıfatı, senedi imzalayan bu kişiye ait olacaktır⁴¹. Ticaret şirketinin, yetkisi olmamasına rağmen şirket adına kambiyo senedi düzenleyen kişinin bu işlemini onaması halinde ise, TTK m 678 hükmü devre dışı kalacak ve bu bonodan dolayı sorumluluk bizzat şirket tüzel kişiliğine ait olacaktır⁴².

³⁵ Ayrıca bkz Tekinalp (n 23) 35, 39; Dural, Ögüz (n 23) 257 N 1159.

³⁶ Bkz Karayalçın (n 7) 47. Karş Bozer, Göle (n 7) 204.

³⁷ Bu yönde bir karar için bkz YHGK, 12-82/247, 28.03.2012 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml> - Erişim Tarihi 25.03.2020).

³⁸ TBK m 46 ve 47'de düzenleme altına alınan yetkisiz temsilde, temsilcinin, onamama halinde sözleşme ile bizzat bağlı olması söz konusu değildir (Bkz TBK m 47). Zira böyle bir ihtimalde, yetkisiz temsilci, kendisinin temsil yetkisi olmamasına rağmen, karşı tarafa işlemi temsil olunan adına yaptığı yönünde bildirimde bulunmaktadır [Bkz Kutlu Sungurbey (n 23) 37; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop (n 23) 266; Karasu (n 1) 348]. TTK m 678 ise, bu kuraldan ayrılan önemli bir istisna hükmü niteliğindedir.

³⁹ TBK m. 47'den farklı şekilde kaleme alınan TTK m 678'deki düzenleme sayesinde, bononun meşru hamili ve bono nedeniyle borç altına giren diğer müracaat borçluları korunduğu gibi; ticari hayattaki işlem güvenliği de sağlanacaktır [Tekinalp (n 23) 35, 37, 43; Kutlu Sungurbey (n 23) 194; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 407; Hayri Domanıç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi – IV* (Temel 1990) 116; Esener (n 1) 115, 134; Karayalçın (n 7) 49; Fatih Arıcı, “Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk” (2. Bası Beta 2001) Prof Dr Erdoğan Moroğlu'na 65'inci Yaş Günü Armağanı 11, 12-13].

⁴⁰ “*Yetkisiz imza*” kenar başlığı ile kaleme alınan TTK m. 678'deki bu düzenleme, temsil yetkisinin olmadığı ya da sınırlarının aşıldığı tüm durumlara uygulanır. Bu çerçevede her ne kadar tüzel kişi ile yetkili organları arasında, borçlar hukuku anlamında bir temsil ilişkisinden söz edilmese de, organ olarak yetkisi olmadan ya da yetki sınırını aşarak senedi imzalayan kişiler bakımından da bu düzenleme uygulama alanı bulur. Bu yönde verilmiş bir karar için bkz BGE 99 Ia 6 (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bge/a1099001.html> - Erişim Tarihi 28.10.2019). Ayrıca bkz Y 12 HD, 22966/14858, 30.11.2017 (KİBB - Erişim Tarihi 28.10.2019).

⁴¹ Bu yönde verilmiş bazı kararlar için bkz Y 12 HD, 23189/31067, 22.12.2014; Y 11 HD, 6825/603, 11.02.1986; Y 12 HD, 26476/8096, 06.04.2010 (KİBB - Erişim Tarihi 11.11.2019).

⁴² Kutlu Sungurbey (n 23) 198; Tekinalp (n 23) 35, 44.

TTK m. 678'e göre, yetkisiz temsil hükümleri çerçevesinde düzenlenen bir senetten dolayı bizzat temsilcinin sorumluluğunu gerektiren bir diğer durum ise, yetki aşımı halidir. Hükümün lafzına bakıldığında *"Yetkisini aşan temsilci⁴³ için de hüküm böyledir"* ibaresine yer verildiği görülmektedir⁴⁴. Bununla birlikte kanaatimizce, ticaret şirketi adına temsile yetkili organ olarak hareket eden kişilerin, yetki sınırını aşmaları halinin üzerinde ayrıca durulması gerekir. Zira örneğin bir anonim şirkette, şirketi organ sıfatı ile yönetim kurulu; limited şirkette ise müdür/ler temsil eder. Bu kişiler şirketin amacına ve konusuna giren her türlü işi ve hukuki işlemi şirket adına yapabilir (TTK m 371/1, m 629/1) ve özelinde de şirket adına kambiyo senedi düzenleyebilir. Yönetim kurulunun ya da müdürlerin yetkileri, kanuna göre yalnızca *"birlikte imza"* ya da *"şube işleri"* ile sınırlandırılabilir (TTK m 371/3, m 629/1). TTK m 371/2'e göre, yetkilerin konu bakımından ya da miktar bakımından sınırlandırılması, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğinden, getirilen sınırlandırmaları aşacak nitelikte düzenlenen bir bonodan dolayı da şirket tüzel kişiliği sorumlu olacaktır. Hatta Kanun'a göre, şirketin işletme konusu dışında yapılan işlemler dahi, kural olarak şirketi bağlayacaktır⁴⁵ (TTK m 125/2, m 371/2, m. 629/1). Örneğin şirketi tek başına imza ile temsil konusunda yetkili olan bir yönetim kurulu üyesinin ya da müdürün, şirketin işletme konusu dışındaki bir iş için kambiyo senedi düzenlemesi halinde, yetki aşımından söz edileceği aşikârdır. Ancak TTK m 371/2'deki düzenleme nedeniyle, böyle bir ihtimalde de, yapılan işlem, üçüncü kişi iyiniyetli olduğu sürece, şirketi bağlayacağından, kanaatimizce, bu durumda TTK m 678 yerine, daha özel nitelikteki TTK m 371/2 hükmüne üstünlük tanınmalı ve bu kambiyo senedinin düzenleyeni olarak, şirket tüzel kişiliği kabul edilmelidir. Şüphesiz böyle bir ihtimalde, şirketin, işletme konusu dışında kalan bir işlemle ilgili

⁴³ Doktrinde *Tunçomağ*, temsil yetkisinin kapsamını, *"süre, kişi, konu, şekil ve çevre"* yönünden ele almaktadır (Bkz Tunçomağ (n 8) 242, 243). TTK m 678/1, c 2'de ifadesini bulan yetki aşımı ile kastedilen, miktar bakımından yetki aşımıdır. Zira konu bakımından bir yetki aşımı söz konusu olduğunda, yapılan işlem doğrudan doğruya konu aşımı suretiyle işlemi gerçekleştiren temsilciyi bağlayacaktır [Aynı yönde bkz Arıcı (n 39) 11, 15].

⁴⁴ Hüküm, lafzı itibarıyla doktrinde tartışmalara sebebiyet vermektedir. Bu çerçevede, *yetki aşımı halinde, yetkisiz temsilcinin senedin tamamından sorumlu olacağını kabul edenler olduğu gibi* [Bkz Kınacıoğlu (n 7) 156 (Yazar, bu yorum tarzının hem Kanunun lafzına daha uygun olacağı hem de hamilin borçluyu takip etmesi bakımından ona bir kolaylık sağlayacağı görüşünü taşımaktadır); İsmail Doğanay, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, İkinci Cilt – Madde 420-815* (4. Baskı, Beta 2004) m 590 1803; Esener (n 1) 115, 134-135, karşı 121; Tekil (n 7) 119; Can (n 12) 137; Pulaşlı (n 7) 125; Bozer, Göle (n 7) 92. Aynı doğrultuda verilmiş bir karar için ayrıca bkz Y 11 HD, 13966/6878, 05.12.2017 (KİBB – Erişim Tarihi 28.10.2019)]; *yalnızca yetkisini aştığı kısımdan sorumlu olacağını benimseyenler de bulunmaktadır. Bizim de katıldığımız bu ikinci görüşü savunan yazarlara göre, böyle bir ihtimalde, yetki sınırına kadar, temsil olunan; yetkinin aşıldığı kısımdan ise, temsilci sorumlu olacaktır* [Bkz Karayalçın (n 7) 49, 50 ve 109; Tekinalp (n 23) 35, 45; İmregün (n 15) 51; Kutlu Sungurbey (n 23) 197; İnceoğlu (n 1) 447; Arıcı (n 39) 11, 20; Serdar Acar, "Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları" (Ekim 2006) Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi 1 (2), 27, 33]]. *Bu hususta savunulan bir diğer görüşe göre ise, böyle bir ihtimalde, yetki sınırına kadar, hem temsil olunan hem de temsil yetkisini aşan temsilci müteselsilen sorumlu olmalı; yetkinin aşıldığı kısımdan ise, yetkisiz temsilci tek başına sorumlu olmalıdır* [Arslanlı (n 15) 66; Karamanlioğlu (n 8) 89, 111. Bu konuda ayrıca bkz Kutlu Sungurbey (n 23) 198, dn 34'de zikredilen yazarlar]. İleri sürülen tüm bu görüşlerin tek ortak noktası ise, yetki aşımı halinde en azından, aşılan kısımdan yalnızca yetkisiz temsilcinin sorumlu olacağıdır [Arıcı (n 39) 11, 20; Acar (n 44) 27, 32].

⁴⁵ Bu hususta ayrıca bkz Murat Alışkan, "İşletme Konusu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti ve Temsili" (2012), 207, 211 ff (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/799288> – Erişim Tarihi 03.04.2020); Hüsnü Turanlı, "Yeni TTK ve Ultra Vires İlkesi" (2012) REGESTA C 2 S 3 49, 68 ff.

olarak kambiyo senedi düzenleyen yönetim kurulu üyesine ya da müdüre ödemek durumunda kaldığı meblağı rücu etmesi ve onun sorumluluğuna gitmesi mümkündür [TTK m 533 vd; m 644/1 (a)]. Şirketin, düzenlenen kambiyo senedinin şirketin işletme konusu dışındaki bir işlem için yapıldığının lehtar tarafından⁴⁶ bilindiğini veya bilinmesinin gerektiğini, şirket esas sözleşmesinin ilanı dışındaki başka usullerle ispatlayabildiği hallerde ise, düzenlenen kambiyo senedi dolayısıyla sorumluluk yalnızca işletme konusu dışına çıkarak şirket adına senet düzenleyen temsilcide olacaktır (TTK m 678, m 371/2).

B. Şirket Adına ve Hesabına Yetkili Temsilci Eliyle Düzenlenen Bonolarda Asıl Borçlu Sifatının Tespiti

Her ne kadar, ticaret şirketleri adına temsile yetkili organ eliyle bir irade ortaya konulduğunda, bu irade şirketin kendi iradesi olarak dış dünyaya yansıyacak olsa da; bu durum, ticaret şirketinin, ayrıca borçlar hukuku anlamında bir temsil ilişkisi ile temsil ettirilemeyeceği ve özelinde de bu temsilci aracılığıyla şirket adına bir kambiyo senedi düzenlettirilemeyeceği anlamına gelmez. Nitekim TTK m 368 ve m 371/7’de⁴⁷ yer alan ifadeler de bunun açık bir kanıtını oluşturmaktadır.

Organ sıfatına sahip olmayan, şirketin ticari temsilcisi, ticari vekili vs şeklinde değerlendirilebilecek bu tarz yetkili temsilcilerin belirlenmesi ve atanması işlemleri, anonim şirketlerde yönetim kurulu tarafından⁴⁸ (TTK m 368, m 371/7), limited şirketlerde ise, kural olarak genel kurul tarafından (TTK m 631/1) yapılacaktır. Böyle bir atamanın yapıldığı hallerde, şirket tüzel kişiliği ile atanan kişi arasındaki hukuki ilişki, borçlar hukuku anlamında bir temsil ilişkisi olarak kabul edilecektir.

TTK m 678’da “*yetkisiz imza*” başlığı altında yer alan düzenleme haricinde temsilci aracılığıyla kambiyo senedi düzenlemeye dair TTK’da ayrıca özel bir hüküm bulunmadığından, TTK m 368 ve m 371/7 ile m 629/3 çerçevesinde atanan bu kişilerin, ticaret şirketi adına ve hesabına kambiyo senedi düzenleyebilme ehliyetleri, TBK’da yer alan genel temsil hükümleri (Bkz TBK m 40 vd) ve temsilin türüne ilişkin özel hükümler (Örneğin bkz TBK m 504/3, m 548/1, m 551/2) çerçevesinde tespit

⁴⁶ Kanaatimizce, kambiyo senetleri sebepten soyut senetler olduğundan ve senet metninden, yapılan işlemin şirketin işletme konusu içinde kalıp kalmadığının tespiti mümkün olmadığından, şirket açısından bu durum yalnızca şahsi defî olarak ve lehtara karşı ileri sürülebilir. Bile bile borçlunun zararına hareket ettiği ispatlanmadığı sürece (TTK m 687/1), lehtardan senedi devralan (varsa) diğer müracaat borçlularına ve nihayetinde hamile karşı şirketin böyle bir itirazda bulunması mümkün değildir. Ayrıca bkz Oruç Hami Şener, *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi* (Adalet 2015) 182.

⁴⁷ TTK m. 371/7’ye göre atama yapılacak olan ticari vekillerin, yetkileri sınırlandırılmış ticari vekiller olduğu, kanuni yetkilerinde herhangi bir sınırlamaya gidilmeyen ticari vekillerin atanmasının TTK m. 371/7’ye değil, TBK 551 ve 552’ye göre yapılacağı hususunda bkz İsmail Kırcı, “TTK m 371.7 Hakkında Bir İnceleme: AB’ye Üyelik Yolunda Geri Adım” (2014) BATİDER C 30 S 3 23, 26.

TTK m. 371/7’ye göre yapılacak atamalar hakkında ayrıca bkz Kaya, Ülgen, Helvacı, Nomer Ertan (n 48) 750, 751; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku* (Son Değişikliklere Göre Hazırlanmış ve Genişletilmiş 25. Bası Bankacılık Enstitüsü 2019) 201.

⁴⁸ Geçerli bir yönetim kurulu kararı olmaksızın temsilci tayin edilen hallerde ise, bu kişilerin şirket adına yapacakları işlemler şirketi bağlamayacaktır. Bu yönde verilmiş bir karar için bkz Y 12 HD, 7290/12607 02.04.2013, [Karanfil (n 11) 157]. Ayrıca bkz YHGK, 12-2/866, 19.06.2013 (www.legalbank.net – Erişim Tarihi 08.01.2020).

edilecektir (Ayrıca bkz TTK m. 1, TBK m. 646). Bu bağlamda örneğin, şirkete atanan temsilcinin, bir ticari temsilci olduğu varsayımında, bu kişinin şirket adına kambiyo senedi düzenleyebilmesi için özel olarak yetkilendirilmesine gerek olmadığı halde⁴⁹ (TBK m 548/1); söz konusu temsilcinin vekâlet hükümleri çerçevesinde hareket eden bir kişi olduğu veya ticari vekil olarak atandığı hallerde, şirket adına kambiyo senedi düzenleyebilmesi ve düzenlediği senedin şirketi bağlayabilmesi, onun bu konuda özel olarak yetkilendirilmesi⁵⁰ şartına tâbi olacaktır⁵¹ (TBK m. 504/3, m. 551/2).

Usulüne göre yapılmış bir atama işleminin ve gerektiğinde kambiyo senedi düzenleme hususunda verilecek özel yetkinin ardından ilgili temsilcinin şirket adına ve hesabına bir kambiyo senedi düzenlemek istemesi halinde, *şirketin ticaret unvanının yanı sıra ayrıca kendisinin (ticari temsilci, ticari vekil vs olduğuna dair) temsilci sıfatının da*⁵² senette belirtilmesi gerekir⁵³. Böyle bir ihtimalde, kambiyo senedi düzenlenirken ortaya konulan irade temsilcinin iradesi olmakla birlikte, asıl borçlu sıfatı, *dolaylı temsile ilişkin durum bir kenara bırakılacak olursa*, ticaret şirketine ait olacaktır.

Şirket tarafından, şirketin borçlar hukuku anlamında temsili hususunda usulüne uygun olarak verilmiş bir yetki olmamasına rağmen ya da var olan yetki sınırı aşılacak⁵⁴, şirket adına ve hesabına temsilci sıfatıyla kambiyo senedi düzenlendiği hallerde ise, TTK m 678 gereğince, bu senet, ilk ihtimalde yalnızca yetkisiz temsilci olarak hareket eden kişiyi; yetki aşımı halinde ise, aşılın kısım bakımından yetkisini

⁴⁹ Ayrıntılı açıklamalar için bkz Şener (n 45) 172 ff; İsmail Kırcı, *Ticari Mümessillik* (Yetkin 1996) 108, 109.

⁵⁰ Ticari vekil açısından ayrıca bkz Arkan (n 47) 200; Arslan Kaya, Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı ve N. Füsün Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku* (Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış 6. Bası, Vedat 2019) 752. Temsilcinin, kendisine verilen “*genel vekâletname*” ile temsil olunan ad ve hesabına kambiyo senedi düzenleyebilmesi ise, hukuken geçerli değildir [Doğanay (n 44) m 590 1800]. Bu yönde verilmiş kararlar için bkz YHGK, 12-1091/847, 22.06.2016; Y 12 HD, 23266/14357, 20.11.2017 (KİBB – Erişim Tarihi 28.10.2019). Bunun yanı sıra, temsilciye özel olarak verilen yetkide, “*kambiyo senedi düzenlemek*” şeklinde bir genel ifade yerine “*yalnızca poliçe keşide edilmesi*” şeklinde bir ifade tercih edilmişse, bunun bono ya da çek düzenlemeyi kapsayacak şekilde geniş yorumlanamayacağı; ancak poliçe düzenleme yetkisi kapsamına aval verme, ciro etme, araya girme suretiyle kabul gibi işlemlerin de dâhil olması gerektiği hususunda ayrıca bkz Yıldız Temsil (n 27) 41, 59.

⁵¹ Şirket tarafından usulünce atanan, ancak kambiyo senedi düzenleme hususunda özel olarak yetki verilmeyen ticari vekil tarafından şirket adına düzenlenen bononun şirketi bağlamayacağı hususunda verilmiş bir karar için bkz Y 19 HD, 5023/14622, 24.11.2011 [Karanfil (n 11) 450, 451].

⁵² Bono üzerine atılan imzanın, bizzat temsilcinin eli mahsulü olması (*ıslak imza*) şart olsa da, temsil ilişkisinin varlığına işaret eden ifadenin, mutlaka senedi temsilci sıfatı ile imzalayan kişinin el yazısı ile senede eklenmesine gerek olmayıp; bu ibarenin kaşe vs bir araçla matbu olarak eklenmesi de mümkündür [Arslanlı, (n 15) 64; Doğanay (n 44) m 590 1801].

⁵³ Tekinalp (n 23) 35, 39; Arslanlı (n 15) 64; Akyol (n 1) 155; Poroy, Tekinalp (n 7) 166; Eriş (n 3) m 678 174; Kendigelen, Kırcı (n 9) 134, N 287; Schwenzer (n 8) 221 N 31.11; Schwenzer (Honsell, Vogt, Wiegand) (n 8) Art 13 130 N 6; von Tuhr (Çeviren: Edege) (n 8) 315; Guhl (n 32) 821. Bu şekilde bir ibareye yer verilmeksizin, temsilcinin senet metnine yalnızca imzasını attığı hallerde ise, senedin düzenleyeni, temsil olunan şirket değil; temsilcinin bizzat kendisi olacaktır [Ayrıca bkz Arslanlı (n 15) 64; Kınacıoğlu (n 7) 136; Poroy, Tekinalp (n 7) 166; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan (n 16) 147; Bilgili, Demirkapı (n 7) 75. Karş İncoğlu (n 1) 53].

⁵⁴ Yetki aşımı hakkında bkz dn 44'de yer alan açıklamalar.

aşan temsilciyi bağlayacaktır^{55 56}, meğer ki şirket yapılan işleme icazet vermiş olsun⁵⁷ (Ayrıca bkz TBK m 46).

Esasında TTK m 678’deki gibi bir düzenleme olmasaydı dahi, şirket tüzel kişiliği, işlemin yetkisiz temsilci aracılığıyla yapıldığını mutlak bir defî olarak herkese karşı ileri sürebilecek⁵⁸; ancak yetkisiz temsil ilişkisine rağmen TTK m 677’de yer alan düzenleme sayesinde, bono nedeniyle sorumluluk altına giren diğer kişilerin imzası bu durumdan etkilenmeyecekti. Fakat yetkisiz temsil ilişkisinin senedin düzenlenme aşamasında ortaya çıktığı böyle bir durumda, TBK’daki sistemin benimsenmesi ve icazet verilmemesi nedeniyle senedin geçersizliğinin kabulü halinde (TBK m 47/1), bu durum kambiyo senedini elinde bulunduran meşru hamil ve diğer müracaat borçluları bakımından büyük bir sorun teşkil edecekti. Bu tehlikenin TTK m 678’de, yetkisiz temsilci aracılığıyla düzenlenen bonoda, bononun geçersizliği yerine yetkisiz temsilcinin bononun asıl borçlusu halini almasının tercih edilmesi ile aşıldığı; böylece senedin meşru hamili ve diğer müracaat borçlularının herhâlükârda karşılarında nihai bir borçlu bulabilme imkânına kavuştukları rahatlıkla ifade edilebilir.

Bununla birlikte yetkisiz temsilcinin fiil ehliyetine sahip olmadığı durumlarda, düzenlenen bono nedeniyle sorumlu olmayacağının ve bu durumun kendisi tarafından herkese karşı mutlak bir defî olarak ileri sürülebileceğinin gözden kaçırılmaması gerekir⁵⁹ (Ayrıca bkz TMK m 9-10, TTK m 670). Ancak bu durum bononun geçersizliğine neden olmayacak, senette imzası bulunan diğer kimselerin imzaların istiklali kuralı gereği hamile karşı sorumlulukları devam edecektir (TTK m 677).

Yetkisiz temsile ilişkin genel hükümler bağlamında TBK m 47/1, c 2’de yetkisiz temsilciye bir kurtuluş kanıtı getirme imkânı verilmiş ve işlemin yapıldığı esnada kendisi ile işlem yapılan üçüncü kişinin, yetkisizlik durumunu bildiği ya da bilmesi

⁵⁵ Bu sonuç Kanundan kaynaklandığı için, TTK m 678 çerçevesinde, bonoyu yetkisi olmaksızın ya da var olan yetkisini aşarak düzenleyen kişinin, kusurlu olup olmadığına da bakılmayacaktır [Kinacıoğlu (n 7) 155; Poroy, Tekinalp (n 7) 168; Esener (n 1) 115, 121]. Bir diğer ifade ile temsil olunan adına hareket eden, ancak yetkisiz şekilde ya da yetkisini aşacak şekilde bonoyu imzalayan kişi, bu durumu bilmiyor ya da bilmesi gerekmiyor olsa dahi, senedin düzenleneni halini alacak ve senet bedelinden sorumlu olacaktır [Tekinalp (n 23) 35, 43; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 407]. Oysa TBK hükümleri çerçevesinde, yetkisiz temsilcinin, kendisi ile işlem yapılan üçüncü kişinin zararını gidermesinde, yetkisiz temsilcinin kusurlu olup olmamasına göre bir ayrıma gidilmektedir [Bu hususta bkz Kutlu Sungurbey (n 23) 194].

⁵⁶ Burada özellik arz eden husus, yetkisiz bir biçimde düzenlediği bono nedeniyle ödeme yapan yetkisiz temsilcinin, *kendisine ödeme yaptığı senet alacaklısının değil; yetkisi olmadığı halde, adına ve hesabına senet düzenlemek istediği temsil olunanın* sahip olabileceği hakları haiz olabileceğidir [Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 410; Karayalçın (n 7) 50]. Bu nedenle, yetkisiz imza ile temsil olunan adına bir bono düzenleyen bu kişinin, ödeme yaptığı, yapılan bu ödeme ile senetten kaynaklanan borcun sona ereceği, ancak senedin nihai borçlusu düzenleyen olduğundan, müracaat hakkı kapsamında kimseye başvurmayaacağı olgusu gözden kaçırılmamalıdır [Karayalçın (n 7) 50; Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 410; Kendigelen, Kırca (n 9) 137, N 294; Ögütçü, Altın (n 20) 18].

⁵⁷ Bu hususta ayrıca bkz Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 411; Doğanay (n 44) m 590 1802; Kendigelen, Kırca (n 9) 135, N 290. Yetkisiz temsil halinde, temsil olunanın icazet vermesi hususunda ayrıntılı açıklamalar için bkz Esener (n 1) 115, 127 ff.

⁵⁸ Domaniç (n 39) 115, 116; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan (n 16) 67; Arıcı (n 39) 11, 12; Şükrü Yıldız, “Bononun Bağlayıcı Niteliği – Anonim Şirkette Kıymetli Evrak Düzenlemeye Yetkili Kişi- Tek Başına İmza Yetkisi” (Oniki Levha 2015) Hukuki Mütalaalar – 2 167, 187. Mutlak defiler kapsamında, herkese karşı ileri sürülebilecek defiler arasında sayılan ve senetteki beyanın hükümsüzlüğüne yol açan bir durum olarak ele alınan yetkisiz temsil hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz Yılmaz (n 20) 403 ff.

⁵⁹ Öztan *Kıymetli Evrak* (n 10) 409; Pulaşlı (n 7) 72.

gerektiğini ispat edebildiği hallerde, yetkisiz temsilciden zararın giderilmesinin istenemeyeceği düzenleme altına alınmış; ispat yükü ise, yetkisiz ya da var olan yetkisini aşarak hareket eden temsilciye bırakılmıştır⁶⁰. Oysa TTK m 678'de, yetkisiz temsilci tarafından düzenlenen kambiyo senetleri bakımından böyle bir kurtuluş kanıtına açıkça yer verilmemiştir. Bu nedenle TBK m 47/1, c 2'nin, TTK m 678'de öngörülen hallerde de uygulama imkânı bulup bulmayacağı sorusu akla gelebilir. Kanaatimizce, bu ihtimalde, yetkisizliğin bononun düzenlendiği anda lehtar tarafından bilindiğinin⁶¹ yetkisiz temsilci tarafından ispatlanabildiği hallerde⁶², kendisinin lehtara karşı sorumluluktan kurtulacağı kabul edilse bile⁶³; bilerek borçlunun zararına hareket etmediği sürece, yetkisizliği bilen lehtardan senedi devralan ancak yetkisizlik durumundan haberdar olmayan hamile karşı bu itirazın ileri sürülemeyeceği ifade edilmelidir⁶⁴ (Bkz TTK m 825).

V. Yargıtay 11'inci Hukuk Dairesi'nin 23.01.2017 Tarihli ve 2017/38 Esas İle 2017/444 Karar Sayılı Kararının Değerlendirilmesi

Tam metnine yukarıda yer verilmiş olan kararın değerlendirilmesinde, konunun şu açılardan ele alınmasında fayda bulunmaktadır: Matbu olarak bastırılmış ve boşlukları elle doldurulmuş bono metni üzerinde şirket kaşesinin, biri senedi kapsayacak şekilde senedin sağ altına, diğeri ise, “*senette matbu olarak yer alan kefil kısmına*” olmak üzere iki kez basılmasının anlamı nedir? Şirket kaşelerinden yalnızca birinin üzerinin, şirketin tek yetkili temsilcisi tarafından iki kez imzalanmasının sonucu ne olacaktır? Senet üzerinde matbu olarak yer alan “*ödeyecek*” kısmının, şirketin tek yetkili temsilcisi olan kişi tarafından kendi şahsi bilgilerine ancak şirketin adresine yer verilecek şekilde doldurulmuş olmasının, asıl borçlu sıfatının belirlenmesinde bir etkisi var mıdır?

⁶⁰ Ayrıca bkz Kocayusufpaşaoğlu (n 8) *Temsil* 214.

⁶¹ Öztan Kıymetli Evrak (n 10) 407 (Yazar, yalnızca bilinme halinin ispatı durumunda sorumluluktan kurtulmanın mümkün olduğunu, ancak yetkisiz temsilcinin, bilmesi gerekme halini ispat yoluyla bu sorumluluktan kurtulmasının söz konusu olamayacağını savunmaktadır); Pulaşlı (n 7) 125; Poroy, Tekinalp (n 7) 168; Tekil (n 7) 100; Bilgili, Demirkapı (n 7) 66; Guhl (n 32) 821. Bu yönde bkz YHGK, 686/T-1/349, 06.05.1964 (AnkBD, Y 1964 S 3 298, 299). Ayrıca bkz BGE 85 II 28 (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bge/c2085028.html> - Erişim Tarihi 28.10.2019).

⁶² Bu ispatın ticaret sicili kayıtları ile gerçekleştirilebileceği yönündeki görüş ve bu husustaki ayrıntılı açıklamalar için bkz Murat Gürel, “Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar” (2015) BATİDER C 31 S 1 231, 236 ff, özellikle bkz 239, 240.

⁶³ Yalnızca bilmesi değil; bilmesi gerekme halinin ispatı durumunda da sorumluluktan kurtulmanın mümkün olduğu yönünde ayrıca bkz ve karşı *ibid* 234, 236 ve 240; Tekinalp (n 23) 35, 47; Kutlu Sungurbey (n 23) 195; Klemens Pleyer ve Thomas Hegel, “Haftungsprobleme bei Wechselklärungen von Vertretern – BGHZ 99, 50” (1988) JuS Heft 12 942, 943; Bozer, Göle (n 7) 93. Bu yönde bir karar için ayrıca bkz Y 19 HD, 13429/7895, 12.07.2005 (KİBB- Erişim Tarihi 28.10.2019).

⁶⁴ Aynı yönde bkz Gürel (n 60) 231, 235- 236 (Yazar haklı olarak, yetkisiz temsilci tarafından ileri sürülen bu definin, şahsi defî olduğunu ifade etmektedir).

A. Matbu Bono Metni Üzerine Şirkete Ait Kaşenin Yan Yana İki Kez Basılması Bakımından Meselenin Ele Alınması

1. Şirket Kaşesinin Senet Metni Altına Basılmasının Anlamı

Yukarıdaki açıklamalarımızda ortaya koyduğumuz üzere, bonoda düzenleyenin sorumluluk altına girmesi bakımından olmazsa olmaz unsurlardan birisi de düzenleyenin imzasıdır [TTK m 776/1, (g); m 777]. İmzanın nereye atılması gerektiği hususu, Kanun’da açıkça belirtilmiş olmamakla birlikte, imzanın tüm senet metnini kapsayacak şekilde, senedin altına atılması gerektiği kabul edilmektedir. Uygulamada, düzenleyene ait imzanın, senet metnini kapsayacak şekilde senedin sağ alt kısmına atıldığı görülmektedir⁶⁵. Çalışmamız kapsamında ele alınan Yargıtay kararına konu olayda da, matbu bono metninin sağ alt kısmına ticaret şirketinin ticaret unvanını içeren şirket kaşesinin basıldığı ve kaşenin üzerindeki bilgileri taşımayacak şekilde senedin imzalandığı tespit edilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu m 776 ve m 777 hükümleri bir arada değerlendirildiğinde, bono olarak düzenlenmek istenen bir senette, *düzenleyenin yalnızca imzasına yer verilmesinin yeterli olduğu* sonucuna ulaşılabilecek olmakla birlikte; bu çerçevede konu ele alınırken, düzenleyenin gerçek kişi mi yoksa tüzel kişi mi olduğuna dair bir ayrımı gidilmesinde fayda bulunmaktadır:

Düzenleyenin gerçek kişi olduğu bir ihtimalde, bono metnini kapsayacak şekilde bonoda gerçek kişinin yalnızca imzasına yer verilmiş olması, diğer zorunlu unsurların da bulunması koşuluyla, bononun geçerliliği bakımından yeterli olacaktır⁶⁶.

Düzenleyenin tüzel kişi olduğu bir varsayımda ise, tüzel kişinin temsilcisinin yalnızca imzasının yeterli olmayacağı ve ayrıca tüzel kişinin adına/unvanına da⁶⁷ bono üzerinde mutlaka yer verilmesi⁶⁸ gerektiği sonucu ile karşılaşılacaktır⁶⁹. Nitekim TTK m 372’deki düzenleme de vardığımız bu sonucu desteklemektedir (Ayrıca bkz TTK m 629/1)⁷⁰. İlgili hükme göre, şirket adına imza yetkisini haiz olanlar, şirketin

⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz “III- B” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz “III- B” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁶⁷ Senedin düzenlenmesinden sonra, ticaret şirketinin unvanını değiştirmesi ya da tür değiştirmesi ihtimalinde ise, şirketin sorumluluğu yine devam edecektir. Bu hususta ayrıca bkz Yılmaz (n 20) 409.

⁶⁸ Şirketin ticaret unvanını içeren kaşenin senede basıldığı, ancak kaşeden şirketin ticaret unvanının belirlenmediği hallerde, düzenlenen bu senetten ötürü, kaşe ile birlikte atılmış (temsilcinin) imza nedeniyle, imza sahibinin şahsen sorumlu olacağı hususunda bkz *ibid* 408.

⁶⁹ Aynı yönde bkz Karayalçın (n 7) 48; Poroy, Tekinalp (n 7) 165; Kendigelen *Çek* (n 7) 130, dn 321; Bozer, Göle (n 7) 267; Schwenzer (Honsell, Vogt, Wiegand) (n 8) Art 13 130 N 6. Bu yönde verilmiş bir karar için ayrıca bkz YHGK, 12-58/92, 13.02.2002 (KİBB- Erişim Tarihi 26.11.2019). Bununla birlikte şirketin ticaret unvanı kullanılmış olsa dahi, *şirketin yetkili temsilcisi eliyle değil de, bu konuda yetkisi olmayan bir kişi eliyle düzenlenen* kambyo senetleri, ticaret şirketini değil; yetkisiz bir biçimde senedi düzenleyen kişiyi bağlayacaktır. Bu yönde verilmiş kararlar için bkz Y 12 HD, 22966/14858, 30.11.2017; Y 12 HD, 25640/16436, 28.12.2017 (KİBB- Erişim Tarihi 26.11.2019).

⁷⁰ Bu hükmün, tüm tüzel kişiler adına atılacak imzalar bakımından uygulama alanı bulacağı hususunda ayrıca bkz Poroy, Tekinalp (n 7) 165.

unvanı altında imza atacaklardır⁷¹ (Ayrıca bkz TTK m 39/1, m 40/2, Çek Kanunu m 2/8). Uygulamada sıklıkla, ticaret şirketleri adına düzenlenen kambiyo senetlerinde, şirketin ticaret unvanını içeren şirket kaşesinin senedin sağ alt kısmına basılarak⁷², üzerinin şirketin yetkili temsilcisi/temsilcileri eliyle imzalandığı görülmektedir⁷³. Şirketin ticaret unvanından uzakta bir yerin temsilci tarafından imzalandığı ya da şirketin ticaret unvanı kullanılmadan senedin imzalandığı hallerde ise, şirket adına düzenlenmiş bir kambiyo senedinden söz edilemeyecek⁷⁴; böyle bir ihtimalde, imzayı atan kişinin senetten ötürü bizzat kendisinin sorumluluğu söz konusu olacaktır⁷⁵. Bu gibi durumlarda, düzenlenen senet bakımından şirketin sorumluluğunun bulunmadığı, herkese karşı ileri sürülebilecek nitelikte bir mutlak defî olarak kabul edilecektir.

Çalışmamızda ele alınan Yargıtay kararına konu uyuşmazlıkta bahsi geçen bononun sağ alt kısmına senedi kapsayacak biçimde şirkete ait ticaret unvanını ve diğer bilgileri içeren kaşenin basılması ile şirket tüzel kişiliğinin senedin düzenleyeni olarak gösterilmesinin hedeflendiği rahatlıkla söylenebilecektir. Diğer zorunlu unsurların varlığı ve söz konusu şirket kaşesinin üzerinin yetkili temsilci eliyle imzalanmış olması ihtimalinde, bu kaşenin senedin sağ alt kısmına basılması bir anlam taşıyacaktır.

⁷¹ Doktrinde *İnceoğlu*, temsil ile ilgili yazmış olduğu eserinde, uygulamada zaman zaman kambiyo senetlerinin temsilci aracılığıyla düzenlenmesi bakımından, temsil ilişkisinin varlığına açıkça senet metninde yer verilmeksizin, doğrudan temsil olunan kişinin adının yazılması, ancak temsilcinin imzasının atılması yolunun da tercih edildiğinin görüldüğünü belirttikten sonra, bu hususa örnek olarak tüzel kişiler adına düzenlenen senetleri göstermektedir. Yazara göre, tüzel kişinin ticaret unvanı altına, temsilcinin kendi adını yazmaksızın sadece imza atmak suretiyle senedin düzenlendiği hallerde, senedin temsilci aracılığıyla düzenlendiğinin kabulü, ancak güven teorisi uyarınca üçüncü kişinin temsil ilişkisinin varlığını anlayabiliyor olması şartıyla kabul edilebilecektir. Aksi takdirde temsil ilişkisinin varlığının karşı tarafa açıklanması şartının yerine getirilmemiş olması dolayısıyla, senedi imzalayan kişi, bizzat senetten sorumlu olacaktır [Bkz İnceoğlu (n 1) 52, 53, ayrıca bkz 53, dn 201].

Yazarın bu görüşüne, şu bakımdan katılamadığımızı ifade etmek gerekir: Her şeyden önce, tüzel kişiler adına onların temsile yetkili organları eliyle düzenlenen senetlerde, borçlar hukuku anlamında bir doğrudan temsil ilişkisi söz konusu değildir. Zira tüzel kişiler, iradelerini ancak kanunen yetkili organları eliyle ortaya koyabilirler (TMK m 50/1) ve düzenlenen senetler, temsilci eliyle düzenlenmiş senetler olarak değerlendirilmez, aksine doğrudan doğruya tüzel kişinin bizzat kendisinin düzenlediği senetler olarak kabul görürler. Bu nedenle tüzel kişinin ticaret unvanı altına yetkili temsilcinin ayrıca kendi adını yazmaması, doğrudan temsil ilişkisindeki “*temsilin varlığının karşı tarafa açıklanması şartı*”nın yerine getirilmediği şeklinde değerlendirilmemelidir. TTK m 372/1 gereğince, şirket adına imza yetkisini kullananlar, şirketin ticaret unvanı altında imza atacaklardır. Bu kişilerin kimler olduğu ve imza sirkülerleri ise, TTK m 40/2 gereğince ticaret sicil müdürlüğüne verilecek olmakla birlikte, ticaret unvanı altında yetkili kişinin imza atmış olması gerekli ve yeterlidir. Ayrıca kendisinin yetkili temsilci olduğuna dair açık bir beyanına senet metni üzerinde yer verilmesine gerek yoktur.

⁷² Ancak Çek Kanunu m 2/7 gereğince, bankalarca bastırılan çek defterlerinde hesap sahibinin adı ve soyadı ya da ticaret unvanı bulunacağından, bu koşulları sağlayan bir çek defteri ile çek düzenlendiğinde, ayrıca düzenleyen şirkete ait şirket kaşesinin kullanılması ya da o şirketin ticaret unvanına yer verilmesine gerek olmayacağı hususundaki haklı görüş için bkz Kendigelen *Çek* (n 7) 130, 131, dn 321.

⁷³ Hal böyle olmakla birlikte, şirket adına düzenlenen bir kambiyo senedinde, aslolan senedin şirketin ticaret unvanı altında şirketin yetkili organı eliyle imzalanması olduğundan, şirketin ayrıca bir kaşesi bulunduğu halde şirket kaşesinin kullanılmadan yalnızca ticaret unvanının yazılması suretiyle senedin düzenlenmesi, senedin geçerliliği üzerinde olumsuz bir etkiye sahip değildir. Aynı yönde bkz *ibid* 130, dn 321. Ayrıca bkz Yılmaz (n 20) 408. Bu yönde verilmiş bir karar için bkz Y 12 HD, 3015/8716, 10.11.1985 [Özcan *Kıymetli Evrak* (n 10) 405, dn 29].

⁷⁴ Poroy, Tekinalp (n 7) 165; Bozer, Göle (n 7) 206, 207.

⁷⁵ Bozer, Göle (n 7) 91.

2. Şirket Kaşesinin Bono Üzerinde Matbu Olarak Yer Alan “Kefil” Kısmına Basılmasının Anlamı

Çalışmamıza konu olan Yargıtay kararı bakımından açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer mesele, şirkete ait kaşenin senedin sağ alt kısmına basılmasının yanı sıra, ayrıca senette matbu olarak yer alan “kefil” kısmına da basılmasının anlamıdır. Uygulamada matbu olarak düzenlenen bonolarda, “avalist” kavramını karşılamak üzere, esasında kavram olarak birbiri ile karıştırılmaya müsait ve ayrı usul ve şartlara tâbi olmasına rağmen “kefil” ibaresine yer verildiği görülmektedir. Fakat matbu bono üzerinde “kefil” ibaresi kullanılsa da, bu kavramın kambiyo hukukundaki karşılığı “avalist” olduğundan⁷⁶, “kefil” ibaresi altında senedin ön yüzü imzalarsa dahi, imzayı atan kişi avalist olarak nitelendirilecek⁷⁷; kimin lehine aval verdiği açıklanmamış ise, bu şekilde imza atan kişi, düzenleyen lehine avalist sıfatını taşıyacaktır⁷⁸ (TTK m 778/3’ün atfı ile m 701/3).

Çalışmamıza konu olan Yargıtay kararında ele alınan matbu bono metninde ise, “kefil” kısmına basılan şirket kaşesinin üzeri ya da yakınında herhangi bir imzaya yer verilmemiştir. Bununla birlikte Yargıtay 11 HD, ele aldığımız kararında “...Bono metninde yer alan Limited Şirket ise asıl borçluya aval veren durumunda olup bono üzerindeki her iki imza asıl borçlu ile aval veren yönünden atılmış bulunmaktadır...” şeklindeki değerlendirmesi ile bono metninde matbu olarak yer alan kefil kısmına şirkete ait kaşenin basılmasından ve (imzaların hangi kaşenin üzerine atıldığı hususunda bir ayırım yapılmaksızın) senedin sağ alt kısmına basılan kaşenin üzerinde iki imzanın yer almasından hareketle, şirketin işbu bono bakımından avalist sıfatıyla sorumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak varılan bu sonuç çeşitli açılardan eleştiriye açıktır. Herşeyden önce, senedin ön yüzünde düzenleyen dışında atılan ikinci imza, ayrıca bir açıklama olmadığı sürece, düzenleyen lehine verilmiş bir aval olarak kabul edilmekle birlikte (TTK m 778/3’ün atfı ile m 701/2), somut uyuşmazlığa konu olan durum bakımından bu sonuca varmak mümkün değildir. Zira, düzenlenen bu bono bakımından yalnızca senedin sağ alt kısmında yer alan şirketin kaşesinin üzerine iki kez imza atıldığı görülmektedir. Matbu olarak yer alan kefil

⁷⁶ Bu yönde bkz Y 12 HD, 17437/35680, 19.11.2012 [Eriş (n 3) m 701 281, 282]; Y 12 HD, 7803/23675 22.11.2011 [ibid m 701 284, 285].

⁷⁷ Senedin ön yüzüne “müşterek borçlu ve müteselsil kefil” şeklinde bir ibareye yer verilerek imza atılması halinde de bunun “aval” olarak değerlendirileceği yönünde verilmiş bir karar için bkz Y 12 HD, 8549/10351, 21.10.1976 [Oğuzoğlu, Oğuzoğlu (n 20) 27].

⁷⁸ Aval hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz Domaniç 1975 (n 12) 182 ff; Karayalçın (n 7) 219 ff; Arslanlı (n 15) 96 ff; Kınacıoğlu (n 7) 252 ff; Öztan Kıymetli Evrak (n 10) 796 ff; Pulaşlı (n 7) 208 ff; Jale Güral, “Kefalet Akdiyle Aval Arasında Fark ve Benzerlikler” (1951) AÜHF D S 3-4 435, 438 ff; Raziye Aksu, Aval Kurumu (Seçkin 2015) 23 ff; Kendigelen, Kırca (n 15) 225 ff; N 483 ff; Ertan Demirkapı, “Avalin Şekil Şartları” (2004) DEÜHF D C 6 S 2 61, 64 ff; Kübra Yıldız, “Kambiyo Hukukuna Özgü Bir Kişisel Güvence Türü: Aval” (2018) GSÜHF D S 2 483, 483 ff; Eriş (n 3) m 701 279; Nihal Koşer, “Aval ve Avalin Diğer Kişisel Teminat Sağlayan Sözleşmelerle İlişkisi” (Ekim 2016) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C 1 S 2 241, 243 ff; Ertan Demirkapı, Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini (Güncel 2005) 132 ff; Mehmet Çelebi Can, “Türk Borçlar Kanunu’nun 603. Maddesinin Kıymetli Evrak Hukukunda Uygulanabilirliği - Avalde Eşin Rızası Aranmalı mı?” (2017) GÜHF D C XXI S 3 35, 52 ff; Öner Bulut, “Kefalette Eşin Rızasına İlişkin Hükümlerin Avalde Uygulanmayacağına Dair İçtihadı Birleştirme Genel Kurul Kararının Değerlendirilmesi” (Mart- Nisan 2019) İBD C 93 S 2 262, 262 ff.

kısmına şirketin kaşesi basılmış olmasına rağmen, üzerinin şirketin yetkili organı tarafından imzalanmadığı aşîkârdır. Böyle bir ihtimalde, şirketin yetkili organı sıfatı ile hareket eden kişiyi senedin asıl borçlusu, şirketi ise, avalist olarak kabul etmek mümkün değildir. Zira kambiyo senetlerinde borç altına girme, özelinde de avalist sıfatını kazanma hususunda belirleyici olan kıstas, senedin bu amaçla imzalanmış olmasıdır (Bkz TTK m 701/2-3). Ticaret şirketlerinde, şirketi borçlu kılabilmek için senet metninde ayrıca şirketin ticaret unvanına yer verilmesi de zorunlu olmakla birlikte, şirketin yetkili organı tarafından imzalanmadığı sürece, şirketin yalnızca ticaret unvanına yer verilmesi ya da yalnızca şirket kaşesi kullanılması suretiyle şirketin borç altına sokulması mümkün değildir⁷⁹. Bu nedenle, çalışmamıza konu Yargıtay kararındaki bono üzerinde matbu olarak yer alan kefil kısmına yalnızca şirketin kaşesinin basılmış olması, kaşenin üzerinin yetkili organ veya yetkili temsilci eliyle imzalanmadığı sürece, tek başına hiçbir anlam ifade etmeyecek ve bu durum söz konusu bonodan şirketin sorumluluk altına girmesi sonucuna yol açmayacaktır⁸⁰. Yargıtay 11 HD'nin kararında belirttiği, “iki imza” ile anlaşılması gerekenin ne olduğu hususu ise, bir sonraki başlıkta ele alınacaktır.

B. Bono Üzerindeki Şirket Kaşelerinden Yalnızca Birinin Üzerinin İki Kez İmzalanması Bakımından Meselenin Ele Alınması

Çalışmamıza esas teşkil eden Yargıtay 11 HD'nin kararından da anlaşıldığı üzere, uyuşmazlığa konu olayda şirketin ticaret unvanını ve şirkete ait diğer bilgileri içeren kaşenin matbu bononun sağ alt kısmına basılmasının ardından, kaşe üzerinin şirketi tek başına temsile yetkili olduğu ve bu hususta taraflar arasında bir uyuşmazlığın da bulunmadığı anlaşılan kişi tarafından, kaşenin dışına taşmayacak bir biçimde iki kez imzalandığı görülmektedir.

Her ne kadar TTK m 776/1, (g) hükmü gereğince, düzenleyene ait tek bir imza, diğer zorunlu unsurların varlığıyla birlikte senedin bono niteliğini kazanması için yeterli olsa da, uygulamadan gelen⁸¹ bir alışkanlık nedeniyle çoğu kez, tüzel kişi adına düzenlenen kambiyo senetlerinde tek yetkili temsilci olarak hareket eden kişinin, senedin üzerine iki kez imza attığı görülebilmektedir. Bu gibi durumlarda Yargıtay'ın ağırlıklı olarak, aynı kişi tarafından ikinci imzanın anlamını tespit ederken, atılan imzaların konumundan hareket ettiği görülmektedir. Şöyle ki, konuya ilişkin incelediğimiz içtihatlarda, şirket kaşesi üzerine, kaşenin dışına taşmadan

⁷⁹ Matbu bonoda yer alan “kefil” kısmında şirketin ticaret unvanına yer verilmiş olmasına rağmen, bu unvan altında kefil şirket adına yetkili temsilci tarafından bir imza atılmadığından, şirketin avalist sıfatı ile sorumlu olmayacağı yönünde verilmiş bir karar için bkz Y 12 HD, 19505/26350, 13.09.2012 [Eriş (n 3) m 701 284].

⁸⁰ Kaldı ki bir alt başlıkta da gerekçeleri ile açıklanacağı üzere, kanaatimizce bu senedin düzenleyeni, şirketin yetkili temsilcisi değil; şirket tüzel kişiliğidir. Böyle bir neticede, senedin nihai borçlusu olarak düzenleyen sıfatının şirket tüzel kişiliğinde olduğunun kabulünün yanı sıra, ayrıca şirketin, bu senedin (düzenleyen lehine) avalisti olduğunun kabul edilmesinin bir anlamı da olmayacaktır. Düzenleyenin kendi lehine aval verebilmesinde hukuken bir engel olmadığı, ancak böyle bir işlemin anlamlı da olmayacağı hususunda ayrıca bkz Kendigelen, Kırcı (n 9) 229, N 492.

⁸¹ Bu hususta ayrıca bkz *ibid* 227, 228, N 488; Uyar (n 7) 377, 386.

aynı kişi tarafından atılan ikinci imzanın da şirket adına atılmış birinci imza gibi değerlendirildiği ve düzenlenen bu senet dolayısıyla yalnızca şirket tüzel kişiliğinin sorumluluğu yoluna gidildiği görülmekte iken⁸²; ikinci imzanın şirket kaşesi üzerine değil de yanına/açığa atıldığı hallerde ise, şirket tüzel kişiliğinin düzenleyen sıfatı ile sorumluluğunun kabul edildiği; yetkili temsilcinin ise, açığa atılan imza nedeniyle şirket lehine aval verdiği sonucuna varıldığı tespit edilmektedir⁸³.

Bununla birlikte, çalışmamıza konu olan Yargıtay 11 HD'nin kararında bu sonuçtan tamamen uzaklaşıldığı ve şirket kaşesinin dışına taşırılmadan atılan iki imza bakımından, **şirket adına hareket eden yetkili temsilcinin, senedin düzenleyeni ve asıl borçlusu**; matbu olarak bono metninde yer alan **“kefil” ibaresine şirket kaşesinin basılması ve senedin sağ alt kısmına basılan kaşenin üzerinde yer alan ikinci imza nedeniyle şirketin de bu senedin avalisti olduğu** sonucuna varıldığı görülmektedir.

Kanaatimizce verilen bu karar, eleştiriye açıktır. Zira matbu bono metninin tamamını kapsayacak şekilde senedin sağ alt kısmında şirketin ticaret unvanını da içeren şirket kaşesine yer verilmesi ve üzerinin de şirketin yetkili temsilcisi olduğu hususunda tartışmanın bulunmadığı kişi tarafından imzalandığı hallerde, düzenleyen sıfatı ile senedin asıl borçlusu olarak şirket tüzel kişiliğinin kabul edilmesi gerekir. Ticaret şirketleri adına düzenlenen senetlerde, şirketin bu senet dolayısıyla borç altına girebilmesi için, ticaret unvanına da yer verilmesi şart olmakla birlikte, bu şartın yerine getirildiği ve senedin de şirketin yetkili organı/temsilcisi eliyle imzalandığı hallerde, imzayı atan gerçek kişiyi senedin düzenleyeni olarak kabul etmek, kanuni düzenlemelere açıkça aykırılık teşkil edecektir. Kambiyo senetleri, şekli kuralların hâkim olduğu ve sıkı sıkıya uygulandığı bir alandır ve TTK'da geçerli bir bonodan söz edebilmek için aranılan şartların somut olayda sağlandığı bir ihtimalde, tamamen yorum yoluyla farklı bir sonuca ulaşmak hukuk güvenliği ilkesi ile de bağdaşmayacaktır. İncelediğimiz Yargıtay kararına konu olan bonoda, şirketin yetkili temsilcisinin bizzat kendisinin, şirket tüzel kişiliğinden tamamen bağımsız bir şekilde bononun düzenleyeni olarak kabul edilebilmesi için, yetkili temsilcinin imzasının, bono metninin tamamını kapsayacak ve herhangi bir duraksamaya yol açmayacak şekilde bononun üzerine şirketin ticaret unvanı kullanılmadan atılması; şirket tüzel kişiliğinin, bononun düzenleyeni konumunda bulunan şirketin yetkili temsilcisinin avalisti olarak kabul edilebilmesi için ise, matbu olarak bono üzerinde **“kefil”** ibaresinin yazılı olduğu yere şirketin ticaret unvanının yer aldığı şirket kaşesinin basılmasının yanı sıra, bu kaşenin üzerinin şirketin yetkili temsilcisi tarafından imzalanması gerekirdi.

⁸² Bkz dn 3'de belirtilen kararlar.

⁸³ Bkz dn 4'de belirtilen kararlar.

Bononun üzerinde iki imzanın bulunduğu hallerde, birinin üzerinde şirketin ticaret unvanını da içeren şirket kaşesinin bulunmaması ihtimalinde, imza sahibinin **“düzenleyen”** sıfatı ile kişisel sorumluluğuna gidileceği hususunda bkz Bozer, Göle (n 7) 206, 207. İkinci imzanın **“aval”** olarak değerlendirilebileceği yönünde bkz Kendigelen, Kırcı (n 9) 227, N 488.

C. Bono Üzerinde Matbu Olarak Yer Alan “Ödeyecek” Kısımının Temsilci Tarafından Doldurulması Bakımından Meselenin Ele Alınması

Çalışmamıza esas aldığımız Yargıtay kararında yer verilen “...Bono üzerinde ...’nın asıl borçlu olarak ismi yazılı bulunduğu bonodan kaynaklanan borç nedeniyle sorumluluğu söz konusudur...” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, şirket adına tek başına imza atmaya yetkili kişinin senedin düzenleyeni olarak kabul edilmesinin sebebi, senet üzerinde matbu olarak yer alan “ödeyecek” kısmının, imzayı atan kişi tarafından bu kişiye ait şahsi bilgiler ile (ad ve soyadı, TC Kimlik Numarası) doldurulmuş olmasıdır. Söz konusu karara konu olan bono metni incelendiğinde, şirketin kaşesinin üzerinde yer alan adres ile “ödeyecek” kısmında yer alan adresin aynı olduğu görülmektedir.

Düzenleyenin gerçek kişi olduğu ve imzasının, senet metnini kapsayacak bir biçimde senette yer aldığı bir varsayımda, ayrıca ad ve soyadına yer verilmemesi ya da bu konuda eksikliklerin bulunması, bononun geçerliliğine etki etmeyecektir⁸⁴. Hal böyle olmakla birlikte uygulamada, kolay teşhis edilebilmesi amacıyla, bonoyu düzenleyen kişinin ayrıca ad ve soyadının da senette yer aldığı⁸⁵; matbu olarak düzenlenen bonolarda ise, TTK m 776’da sayılan zorunlu unsurlar arasında sayılmadığı halde senet metninde “ödeyecek” başlıklı bir kısma yer verilerek, burada düzenleyenin ad ve soyadına ilişkin bilgiler ile düzenleyenin açık adresi ve TC kimlik numarası ile vergi kimlik numarasına dair bilgilerin doldurulabilmesi için boşluklar bırakıldığı görülmektedir.

Gerçek kişi düzenleyenin imzasının bulunmadığı bir kambyo senedinde, yalnızca onun ad ve soyadına yer verilmiş olması halinde bu ad ve soyadın, imza yerine geçip geçmeyeceği meselesi, doktrindeki tartışmalı konulardan birini oluşturmaktadır⁸⁶. Bu hususta savunulan birinci görüşe göre, senette yalnızca ad ve soyada yer verilmesi, imzanın yerini tutmayacağından ve TTK m 776/1, (g)’de bonoyu düzenleyenin imzasından söz edildiğinden, düzenleyenin sadece ad ve soyadına yer verilen bir senet, imza dışındaki diğer zorunlu unsurlar bulunsada dahi, bono olarak geçerli

⁸⁴ Aynı yönde bkz Poroy, Tekinalp (n 7) 304; İmregün (n 15) 115; Kınacıoğlu (n 7) 135; Öztan (n 15) 210; Öztan Kıymetli Evrak (n 10) 989; Kendigelen, Kırca (n 9) 180, N 376; Pulaşlı (n 7) 253; Bahtiyar (n 7) 123; Eriş (n 3) m 776 540; Tekil (n 7) 160; Bozer, Göle (n 7) 207; Bilgili, Demirkapı (n 7) 75; Kendigelen Çek (n 7) 135. Bu yönde verilmiş bazı kararlar için bkz YHGK, 12-480/598, 05.10.2011 (Moroğlu, Kendigelen (n 3) 653); Y 12 HD, 7221/8061, 18.04.2002 (KİBB- Erişim Tarihi 15.11.2019); Y 12 HD, 30852/12114, 09.06.2011 [Coşkun (n 3) 88].

Aksi yönde bkz Arslanlı (n 15) 64 (Yazar, bononun asıl borçlusunun teşhisi bakımından imzasının yanı sıra, ad ve soyadına da senette yer verilmesi gerektiğini, uygulamada imzaların okunaklı bir biçimde atılmamasından ötürü, düzenleyenin kimliğinin teşhisinde sorun yaşanabileceğini ifade etmektedir). Ayrıca bkz ve karşı Karayalçın (n 7) 232.

⁸⁵ Poroy, Tekinalp (n 7) 304; Öztan (n 15) 210; Öztan Kıymetli Evrak (n 10) 465. Ayrıca bkz Karamanlioğlu (n 8) 89, 98-99.

⁸⁶ Meselenin tüzel kişiler bakımından ele alınması halinde ise, bu soruya olumsuz bir yanıt vermek gerekir. Bir diğer ifade ile bono metni üzerinde yalnızca tüzel kişinin unvanına yer verilmesi (ya da ticaret şirketleri bakımından uygulamada sıklıkla karşılaşıldığı üzere yalnızca senet metnine şirket kaşesinin basılması), ancak tüzel kişinin yetkili organınca senedin imzalanmaması durumunda, düzenleyenin imzasının senet üzerinde yer almadığından bahisle bono, geçersiz olacaktır.

olmayacaktır⁸⁷. Diğer görüşe göre ise, *düzenleyen kişinin kendi elinden sadır olması koşuluyla*, imza olmaksızın yalnızca düzenleyenin *el yazısı formatında* ad ve soyadına senette yer verilmesi halinde, bu ad ve soyadın imza yerine geçtiğinin ve dolayısıyla senedin geçerli olduğunun kabulü uygun olacaktır⁸⁸. Zira uygulamada, kişilerin, kendi el yazıları ile kısaltma yapmaksızın ad ve soyadlarını imza yerine geçmek üzere kullandıkları da görülmektedir. Ancak kanaatimizce bu düşüncenin kabulü için, ad ve soyadın senet üzerine düzenleyenin kendi el yazısı ile yazılması, yazının bu kişiye ait olduğunun tereddütsüz bir biçimde ortaya konulması ve en önemlisi de, düzenleyenin ad ve soyadını yazarken imza atmayı amaçlayarak hareket etmesi gerekir⁸⁹.

Düzenleyene ya da onun yetkili temsilcisine ait imzanın senet metninde yer almadığı bir varsayımda, bir başkası tarafından, düzenleyenin ad ve soyadına senette yer verilmesi halinde ise, TTK m 776/1, (g) hükmü de göz önünde bulundurulduğunda, senedin bono olarak kabulü mümkün olmayacaktır.

Ticaret şirketleri adına bir bono düzenlenmek istendiğinde ise, diğer zorunlu unsurlarla birlikte senette varlığı mutlak gerekli husus, ticaret şirketinin ticaret unvanına yer verilmesi⁹⁰ ve senet metnini kapsayacak şekilde, şirketin yetkili organı veya temsilcisi eli ile senedin imzalanmış olmasıdır. Çalışmamıza konu uyuşmazlıkta, bu şartlar senet metninde sağlanmış olmasına ve bir bonoda bulunması gereken unsurların sayıldığı TTK m 776 ve m 777’de düzenleyenin adı soyadına dair bir açıklamaya yer verilmemesine rağmen, uygulamadan gelen bir alışkanlık çerçevesinde senet üzerinde yer verilen kısmın şirketin kaşesini kullanan ve şirket adına senedi imzalayan kişiye dair şahsi bilgileri içerdiğinden bahisle, senedin düzenleyeni olarak, “ödeyecek” kısmında şahsi bilgileri bulunan kişinin kabul edilmesi Kanun’a aykırılık teşkil edecektir. Zira bu kısımda ilgilinin kendi el yazısı ile ad ve soyadına yer verilmiş olsa da, bunların yazılmasında, o ad ve soyadın

⁸⁷ Öztan (n 15) 210; Tuna (n 11) 102. İmzanın yer almadığı bir bono metni içerisinde yer alan bilgilerin, düzenleyen kişinin kendi el yazısı ile yazıldığı hallerde, senedin bono olarak nitelendirilemeyeceği, ancak bu metnin yazılı delil başlangıcı olarak kabul edileceği yönünde bkz Domaniç 1975 (n 12) 351 ve 356.

⁸⁸ Pulaşlı (n 7) 253. Ayrıca bkz Erdoğan (n 8) 55; Karamanlıoğlu (n 8) 89, 100. Bu hususta ayrıca bkz Uyar (n 7) 377, 386 (Yazar, senet üzerine düzenleyenin ad ve soyadının yazılması ile ilgili olarak, ikili bir ayrıma gitmektedir. Buna göre eğer düzenleyen öteden beri, imza olarak ad ve soyadından oluşan yazıyı kullanmıyorsa, senet metnine yalnızca ad ve soyadın yazılmış olması imza yerine geçmez ve imzanın eksikliği nedeniyle senet geçersiz olur. Ancak imza olarak, uzun süreden beri yalnızca ad ve soyadını kullanıyorsa, bu durumda, senet metninde yer verilen ad ve soyad imzanın yerine geçmiş kabul edilir).

⁸⁹ Bu hususta verilmiş bir karar için bkz Y 12 HD, 20143/28667, 7.09.2013 [Eriş (n 3) m 776 546-547 (Kararda özetle, ıslak imzanın bulunmaması halinde bonodaki imza unsurunun eksik olacağı vurgulandıktan sonra, imzanın kişinin belli karakterleri içeren sembollerinden oluşabileceği gibi; ad ve soyadın bizzat el yazısı ile yazılması suretiyle de imza atılabileceği ifade edilmiştir. Ancak yüksek mahkemeye göre bu sonucun doğabilmesi için, borçlunun ad ve soyadını yazarken imza atmayı amaçlaması gerekir)]; Y 12 HD, 1517/13795, 03.06.2010 [Coşkun (n 3) 92]. Karş. YHGK, 19-956/802, 15.12.1993 [Moroğlu, Kendigelen (n 3) 646, 647].

⁹⁰ Yargıtay’ın bir kararında, gerçek kişiler açısından geçerli bir senetten söz edilebilmesi için düzenleyenin imzasının yeterli olduğu (ayrıca ad ve soyadına yer verilmesi gerekmediği), ancak tüzel kişilerde ise, tüzel kişinin unvanının tam olarak senet metninde yer alması gerektiği sonucuna varılmıştır [Bkz Y 12 HD, 10683/13424, 06.06.2003 (Coşkun (n 3) 414, 415)]. Bununla birlikte Yargıtay başka bir kararında, düzenleyen kısmında “Nur Tekstil San ve Tic.” şeklinde kayda yer verilen bir çekte, *limited şirket* aleyhine başlatılan takibe yapılan itiraz karşısında, şirketi borçlandırmak amacıyla düzenlenen söz konusu çekte düzenleyene ait ticaret unvanının eksik yazılmış olmasının çekin geçersizliğine yol açmayacağı yönünde görüş bildirmiştir [Bkz Y 12 HD, 7221/8061, 18.04.2002 (KİBB- Erişim Tarihi 15.11.2019)].

imza yerine geçecek şekilde kabul edilmesi amaçlanmamıştır. Burada yer verilen şahsi bilgilerin amacı, esasında, şirket adına hareket eden yetkili temsilcinin kim olduğunun teşhisini ve şirket adına iş ve işlem yapmaya yetkili olup olmadığının tespitini kolaylaştırmaktır. Zira bu bilgilerden hareketle, senedin meşru hamili, ilgili sicil kayıtlarını inceleyerek, bu kişinin şirketi temsile yetkili olup olmadığını tespit edebilecektir. Şirketin kaşesini kullanmış olsa dahi, imzayı atan kişinin şirket adına hareket etmeye yetkili olmadığı bir varsayımda, TTK m 678 gereğince şirketin değil; bizzat imzayı atan kişinin sorumluluğundan söz edileceği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte aynı kesinliğin, şirketin ticaret unvanı altında şirketin yetkili temsilcisi tarafından atılan imza ile düzenlenen bir bonoda da var olduğunu göz ardı etmemek ve bu ihtimalde yalnızca şirketin düzenleyen/asıl borçlu sıfatı ile sorumlu bulunduğunu kabul etmek gerekirdi. Şirket kaşesi üzerine taşırılmadan aynı kişi tarafından atılan ikinci imzanın, imza yalnızca kaşe üzerinde kaldığı müddetçe, *imzayı atan gerçek kişinin de bu senet dolayısıyla borç altına girmek yönünde bir iradesi vardır* şeklinde yorumlanamayacağı Yargıtay'ın da haklı olarak yerleşik içtihatları ile benimsediği bir sonuçtur⁹¹.

Netice itibariyle senette “*borçlu*” olarak bir gerçek kişinin adı soyadı yazılmış olsa dâhi, ayrıca senet metninin altına şirket kaşesinin basıldığı ve üzerinin yetkili temsilci eliyle imzalandığı hallerde, senedin o şirket tarafından düzenlendiği sonucuna varılmalıdır⁹². Şirketi tek başına temsile yetkili gerçek kişinin somut uyumsuzluk bakımından düzenleyen sıfatı bulunmadığı gibi, şirket kaşesinin dışına/açığa, aynı kişi tarafından atılmış ikinci bir imza da olmadığından, yetkili temsilcinin, şirket lehine aval verdiğinden de söz edilemeyecektir.

VI. Sonuç

Bir senedin bono vasfını kazanabilmesi için Kanun'da aranılan olmazsa olmaz koşullardan biri de, düzenleyenin imzasıdır. Bu imza ticaret şirketlerinde yetkili organ ya da temsilci eliyle atılacaktır. Ticaret şirketlerinde kural çift imza ile şirketin temsil edilmesi olmakla birlikte, bu kuralın aksinin öngörülmesi de mümkündür. Şirketi tek başına imza ile temsile yetkili bir kişinin, şirketin kaşesini kullanarak ve kaşenin üzerini imzalayarak bono düzenlemesi halinde, bu senetten dolayı düzenleyen sıfatı ile sorumluluk şirkete ait olacaktır. Böyle bir durumda şirketin sorumluluğu için kaşe üzerine atılan tek bir imza yeterli olmakla birlikte; uygulamadan gelen alışkanlık nedeniyle, tek başına yetkili temsilcinin ikinci bir imza attığına da şahit olunabilmektedir. Böyle bir durumda, ikinci imza kaşe dışına taşmadığı müddetçe, tek bir imza varmış gibi konunun değerlendirilmesi gerekir. Nitekim Yargıtay'ın yerleşik içtihatları da bu yöndedir. İkinci imzanın kaşe dışında açığa atıldığı hallerde ise, tek

⁹¹ Bkz dn 3'de belirtilen kararlar.

⁹² Öztan Kıymetli Evrak (n 10) 466, ayrıca bkz dn 133.

başına şirketi temsile yetkili kişinin şirket lehine aval verdiği sonucu ile karşı karşıya kalınabilecektir. Çalışmamıza konu Yargıtay kararında bu genel uygulamalardan ayrılma yoluna gidildiği görülmekle birlikte, bu sonuç eleştiriye açıktır. Zira ticaret şirketi adına bono düzenlenmesi için gerekli olan şartlar (şirketin ticaret unvanı altında şirketi temsile yetkili kişi eliyle senet imzalanması) somut uyuşmazlıkta mevcut iken, matbu olarak senet metninde yer alan ödeyecek kısmında yetkili temsilcinin adı ve soyadına yer verildiğinden hareketle şirketi değil de organ sıfatıyla şirketi temsile yetkili kişiyi düzenleyen olarak kabul etmek Kanuni düzenlemelere aykırılık teşkil etmektedir. Şirket kaşesinin, matbu bono metninde yer alan (aval olarak nitelendirilmesi gereken) kefil kısmına yalnızca basılmış olması ise, bu kısımdaki kaşenin üzeri yetkili temsilci eliyle imzalanmadığı sürece bir anlam taşımayacak ve şirketin sorumluluğuna sebebiyet vermeyecektir. Kefil kısmındaki kaşenin üzerinde yetkili temsilciye ait bir imza olmadığı halde; senedin sağ alt kısmında bulunan diğer kaşedeki ikinci imzanın dikkate alınarak, şirketin de avalist olduğu sonucuna varılması kanaatimizce yerinde bir değerlendirme olarak nitelendirilemeyecektir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

- Acar S, “Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları” (Ekim 2006) Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi 1 (2) 27-42.
- Aksu R, *Aval Kurumu* (Seçkin 2015).
- Akyol Ş, *Türk Medeni Hukukunda Temsil* (Vedat 2009).
- Alışkan M, “İşletme Konusu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti ve Temsili” (2012) 207-219 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/799288> – E T 03.04.2020).
- Arıcı F, “Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk” (2. Bası, Beta 2001) *Prof Dr Erdoğan Moroğlu'na 65'inci Yaş Günü Armağanı* 11-28.
- Arkan S, *Ticari İşletme Hukuku* (Son Değişikliklere Göre Hazırlanmış ve Genişletilmiş 25. Bası, Bankacılık Enstitüsü 2019).
- Arsıslanlı H, *Ticari Senetler Dersleri* (3. Bası, Üniversite Kitabevi 1954).
- Bahtiyar M, *Kıymetli Evrak Hukuku*, (Güncellenmiş 17. Bası, Beta 2019).
- Becker H, *Berner Kommentar Nr. VI/1 Allgemeine Bestimmungen Art 1-183 OR Schweizerischer Zivilgesetzbuch Obligationenrecht* (2. Bası, Stämpfli Verlag 1945).
- Berger B, *Allgemeines Schuldrecht*, (Stämpfli Verlag 2008).
- Bilgen M, *Uygulamada Kambiyo Senetleri (Police, Bono, Çek) ve 5941 sayılı Yeni Çek Kanununun Değerlendirilmesi* (Adalet 2010).
- Bilgili F ve Demirkapı E, *Kıymetli Evrak Hukuku* (8. Bası, Dora 2018).
- Birincioglu İ ve Özkara E, “Adli Belge İncelemelerinde Bilinmeyenler, Örneklerle Yazı Ve İmza Analizi İle Islak İmza Kavramı” (2010) TBB Dergisi S 87 403-433.
- Bozer A ve Göle C, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 8. Bası, Bankacılık Enstitüsü 2018).
- Bucher E, *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht* (Schulthess 1979).
- Bulut Ö, “Kefalette Eşin Rızasına İlişkin Hükümlerin Avalde Uygulanmayacağına Dair İçtihadı Birleştirme Genel Kurul Kararının Değerlendirilmesi” (Mart - Nisan 2019) İBD C 93 S 2019/2 262-271.
- Can M Ç, “Türk Borçlar Kanunu’nun 603. Maddesinin Kıymetli Evrak Hukukunda Uygulanabilirliği - Avalde Eşin Rızası Aranmalı Mı?” (2017) GÜHFD C XXI Y 2017 S 3 35-73 (“Can, 2017”).
- Can M, *Kıymetli Evrak Hukuku, (Ders Kitabı) 6762 sayılı ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile 6273 sayılı Çek Kanunu Hükümleri Dairesinde* (İmaj 2012).
- Coşkun M, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncellenmiş 3. Bası, Seçkin 2016).
- Demirkapı E, “Avalin Şekil Şartları” (2004) DEÜHFD C 6 S 2 61-95.
- Demirkapı E, *Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini* (Güncel 2005) (“Demirkapı, 2005”).
- Doğanay İ, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, İkinci Cilt – Madde 420-815* (4. Bası, Beta 2004).
- Domaniç H, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İlaveli 2. Bası, Eğitim Yayınları 1975) (“Domaniç, 1975”).
- Domaniç H, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi – IV* (Temel Yayınları 1990).
- Dural M ve Ögüz T, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (Filiz 2019).
- Erdoğan İ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (3. Bası, Gazi 2017).

- Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (23. Bası, Yetkin 2018).
- Eriş G, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, Poliçe - Bono - Çek - Makbuz Senedi – Varant* (Seçkin 2014).
- Esener T, “Yetkisiz Temsil” (Ankara 1962) *II’inci Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler Tartışmalar 10-18 Mayıs 1961* 115-136.
- Esener T, *Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Selahiyete Müstenit Temsil* (Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları 1961) (“Esener, Temsil”).
- Guhl T, *Das Schweizerische Obligationenrecht* (8. Bası, Schulthess 1995).
- Güral J, “Kefalet Akdiyle Aval Arasında Fark ve Benzerlikler” (1951) AÜHFD S 3-4 435-478.
- Gürel M, “Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar” (2015) BATİDER C 31 S 1 231-250.
- İmregün O, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Filiz 2003).
- İnceoğlu M M, *Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil* (Oniki Levha 2009).
- Karamanlioğlu A, “Kambiyo Senetlerinde Düzenleyenin İmzası ve Bulunmamasının Sonuçları” (Aralık 2013) Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi S 2 89-116.
- Karanfil K, *Kambiyo Senetlerinde Sıkça Yapılan Hatalar* (Adalet 2014).
- Karasu B, *Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Türk Hukukunda Doğrudan ve Dolaylı Temsil* (Oniki Levha 2008).
- Karayalçın Y, *Ticaret Hukuku Dersler, II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)* (3. Bası, Sevinç Matbaası 1970).
- Kendigelen A ve Kırca İ, *Kıymetli Evrak Hukuku, Genel Esaslar Kambiyo Senetleri* (Oniki Levha 2019).
- Kendigelen A, *Çek Hukuku* (5. Bası Oniki Levha 2019) (“Kendigelen, Çek”).
- Kılıçoğlu A M, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Genişletilmiş 22. Bası, Turhan 2018).
- Kınacıoğlu N, *Kıymetli Evrak Hukuku*, (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Gazi Büro Kitabevi 1993).
- Kırca İ, “TTK m 371.7 Hakkında Bir İnceleme: AB’ye Üyelik Yolunda Geri Adım” (2014) BATİDER C 30 S 3 23-37.
- Kırca İ, *Ticari Mümesillik* (Yetkin 1996).
- Kocayusufpaşaoğlu N, (*Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan ve Arpacı*), *Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme* (Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4. Basıdan 7. Tıpkı Bası, Filiz 2017).
- Koşer N, “Aval ve Avalin Diğer Kişisel Teminat Sağlayan Sözleşmelerle İlişkisi” (Ekim 2016) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C 1 S 2 241-264.
- Kutlu Sungurbey A, *Yetkisiz Temsil* (Yasa Yayınları 1988).
- Moroğlu E ve Kendigelen A, *İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat*, (Güncelleştirilmiş 10. Bası, Oniki Levha 2014).
- Moroğlu E, “Bonoda İmza” (İstanbul 2010) Makaleler 29-32 (“Moroğlu, İmza”).
- Nomer H N, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Gözden Geçirilmiş 12. Bası, Beta 2012).
- Oğuzman M K ve Öz, M T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C I* (Gözden Geçirilmiş 15. Bası, Vedat 2017).
- Oğuzoğlu A Ç ve Oğuzoğlu Ö, *Açıklamalı – İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları* (8. Bası, Beta 2003).

- Öğütçü A T ve Altın M, *Ticari Senetler (Police, Bono ve Çek) ve Özel Takip Yolları* (Ulucan Matbaası 1980).
- Öztaş F, *Kıymetli Evrak Hukuku*, (2. Bası, Turhan 1997) (“Öztaş, Kıymetli Evrak”).
- Öztaş F, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncelleştirilmiş 21. Bası, Turhan 2017).
- Pleyer K ve Hegel T, “Haftungsprobleme bei Wechselklärungen von Vertretern – BGHZ 99, 50” (1988) JuS Heft 12 942-946.
- Poroy R ve Tekinalp Ü, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 6728 sayılı Kanunla Değişik Çek Kanununun Yorumu İle* (Gözden Geçirilmiş ve Yeniden Yazılmış 22. Bası, Vedat 2018).
- Pulaşlı H, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları* (Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Bası, Adalet 2019).
- Reisoğlu S, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. Bası, Beta 2014).
- Saymen F H ve Elbir H K, *Türk Borçlar Hukuku I Umumi Hükümler Birinci Cilt* (Hak Kitabevi 1958).
- Schwenzer I (Editör: Honsell H, Vogt N. P ve Wiegand W), *Obligationenrecht I, Art 1-529 OR* (5. Bası, Helbing & Lichtenhahn 2011).
- Schwenzer I, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (Güncelleştirilmiş 4. Bası, Stämpfli Verlag 2006).
- Şener, O H, *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi* (Adalet 2015).
- Tekil F, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Bası, Fakülteler Matbaası 1994).
- Tekinalp Ü, “Kambiyo Senetlerinde Temsil Sorunları” (1976) *Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu 14-16 Haziran 1976* 35-48.
- Tekinay S S, Akman S, Burcuoğlu H ve Altop A, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Bası, Filiz 1988).
- Tuna E, *Ticaret Hukuku C III Kıymetli Evrak* (M.Ü. Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları 1995).
- Tunçomağ K, *Borçlar Hukuku C 1 Genel Hükümler* (Üzerinde Çalışılmış ve İşlenmiş 3. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1968).
- Turanlı H, “Yeni TTK ve Ultra Vires İlkesi” (2012) REGESTA C 2 S 3 49-74.
- Uyar T, “Bononun (Emre Muharrer Senedin) Geçerlilik Koşulları” (İzmir 2001) *Prof Dr Mahmut Tevfik Bırsel’e Armağan* 377-403.
- Ülgen H, Helvacı M, Kaya A ve Nomer Ertan N F, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış 11. Bası, Vedat 2019).
- Ülgen H, Helvacı M, Kaya A, ve Nomer Ertan N F, *Ticari İşletme Hukuku* (Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış 6. Bası, Vedat 2019).
- von Tuhr A (Çeviren: Edege C), *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı C 1-2* (Yargıtay Yayınları 1983).
- Yavuz C, *Türk, İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil* (Fakülteler Matbaası 1983).
- Yıldız K, “Kambiyo Hukukuna Özgü Bir Kişisel Güvence Türü: Aval” (2018) GSÜHFD S 2 483-515 (“Yıldız, K”).
- Yıldız Ş, “Bononun Bağlayıcı Niteliği – Anonim Şirkette Kıymetli Evrak Düzenlemeye Yetkili Kişi- Tek Başına İmza Yetkisi” (Oniki Levha 2015) *Hukuki Mütalaalar – 2* 167-187.
- Yıldız Ş, “Doğrudan Doğruya İradi Temsilde Özel Temsil Yetkisi Gerektiren Haller” (Yetkin 2008) *Makalelerim* 41-63 (Yıldız, Temsil).
- Yılmaz A L, *Kambiyo Senetlerinde (Çek-Bono-Police’de) Def’iler* (2. Bası, Aristo 2017).
- Yılmaz R, Birincioğlu İ, Bütün C, Günaydın U ve Yılmaz S, “Pul Nakli İle Yapılan İmza Sahteciliği: Olgu Sunumu” (2004) Adli Tıp Bülteni C 9 S 3 91-95.

